

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра романської філології

**КОНЦЕПТ ВІЙНА В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ
ІСПАНІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ОС «магістр»
студентки II року навчання
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.051 «Романські мови та
літератури (переклад включно), перша -
іспанська»,
ОНП «Іспаномовні студії та переклад,
англійська мова»,

Анни ДРОБЯЗКО

Науковий керівник:

д. філол. н., професор кафедри
романської філології
Наталія ПОПОВА

Рецензент:

к. філол.н., доцент кафедри
романської філології
Ганна СИНГАЇВСЬКА

«Допущено до захисту»

Протокол № 10 засідання кафедри

романської філології від 27 квітня 2023

Завідувач кафедри _____ **Ірина СИТДИКОВА**

Київ-2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У ЛІНГВІСТИЦІ	7
1.1 Основні напрямки та термінологічний апарат сучасної когнітивної лінгвістики.	7
1.2 Поняття концепт: структура та типологія.	17
1.3 Актуальні методи дослідження концептів	24
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ ВІЙНА	29
2.1. Структура концепту ВІЙНА в іспанському медійному дискурсі: типи моделей	29
2.2. Домінативні фрейми концепту ВІЙНА	34
2.3. Маніфестація концепту ВІЙНА в іспанській мовній свідомості	42
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. ЗМІНИ ПРОТОТИПНОГО КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ЯДРА ..	49
3.1. Змістове варіювання концепту ВІЙНА.....	49
3.2. Зміни асоціативного складника концепту	50
Висновки до розділу 3	63
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Важливим явищем у мовознавстві на рубежі XXI-XXI ст. стала поява та розвиток когнітивної лінгвістики. Мова почала вивчатись не лише як система знаків, що виконує комунікативну функцію, але й як спосіб отримати доступ до ментальних процесів, що відбуваються в свідомості людини. Когнітивна лінгвістика у свою чергу досліджує особливості засвоєння та обробки інформації, способи ментальної репрезентації знань за допомогою мови, що є інструментом дослідження змісту та структури мисленневих одиниць – концептів.

Сьогодні одним з актуальних питань когнітивної лінгвістики є проблема розуміння концепту ВІЙНА. Тема конфліктів та протистоянь завжди посідала важливе місце у людській свідомості, оскільки історію людства загалом можна назвати історією війни. Проте, особливо важливою вона є сьогодні, коли збройні конфлікти та протистояння точаться по всьому світу.

Таким чином, **актуальність** даного дослідження полягає в потребі подальшого вивчення концептів, що відображають світоглядні позиції в суспільстві, а зокрема, зважаючи на загострення політичної ситуації у багатьох країнах, концепту ВІЙНА, який є важливим компонентом культурного знання та містить у собі досвід пізнання цього складного та неоднозначного феномену.

Дослідження проблем, пов'язаних з розумінням базових концептів, які є складовою концептосфери представників іспанського мовного середовища та способів їх вербалізації є основним шляхом до розуміння культурної орієнтації даного етносу.

Вивчення взаємозв'язків між мовою та національним менталітетом викликає інтерес багатьох вітчизняних та закордонних науковців уже впродовж багатьох десятиліть. Значущими у даній сфері є роботи Н. М. Попової, А. Н. Приходько, І. О. Голубовської, Л. Я. Браславської, В. С. Данилича, О. М. Кагановської, Г. М. Яворської, Н. В. Літинської, Йогана

Галтунга, Едуарда Гонсалеса Каехи, Адолфо Еслава Гомеса, Хорхе Хірально Раміреса, Франсиско Хосе Гаєго Аранди.

На матеріалі іспанської мови слід зазначити докторську дисертацію Попової Н.М., присвячену дослідженню еволюційних процесів ядерної та периферійної зони національно маркованих концептів Іспанії XVI–XX століття [32].

Метою роботи є аналіз і систематизація мовних одиниць, семантичні компоненти яких репрезентують концепт «ВІЙНА» у свідомості представників іспаномовного суспільства.

Для досягнення поставленої мети необхідним виявилось вирішити наступні **завдання**:

1. визначити природу, сутність, зміст, класифікації та методи дослідження поняття «концепт»;
2. виокремити лексичні одиниці, що слугують для вираження понять, пов'язаних з концептом ВІЙНА;
3. з'ясувати структуру концепту ВІЙНА в іспанському медійному дискурсі: його моделі та домінуючі фрейми;
4. проаналізувати функціонування концепту ВІЙНА в іспанській мовній картині світу;
5. визначити культурно-значиму інформацію та конотації, що реалізуються в мовних одиницях, які актуалізують концепт ВІЙНА.
6. дослідити зміни прототипного концептуального ядра цього концепту;
7. з'ясувати тенденції подальшого розвитку концепту ВІЙНА в іспанській мовній картині світу.

Об'єктом нашого дослідження є концепт ВІЙНА, що вербалізується в іспанській мовній картині світу XXI ст.

Предметом були визначені концептуальні ознаки, що становлять собою зміст цього концепту в іспанській мовній свідомості.

Теоретико-методологічною основою для магістерської роботи послуговували наукові дослідження в сфері загальної теорії концептів або концептології (Дж. Лакоффа, В. Кононенка, А. М. Приходько, О. О. Селіванової, Х. Фернандеса Хаена, Е. Бенвеніста, А. Мейе, М. Бреаля, Д. Герартса,); когнітивної лінгвістики (А. С. Зеленько, Ф. Руїса де Мендоса, Р. Джекендоффа, Е. Бернардеса, М. Тернера, Р. Лангакера, Дж. Лакоффа, Ч. Філлмора); лінгвокультурології та вивчення національно специфічних концептів (І. О. Голубовської, В. В. Жаворонка, Н. М. Попової, О. М. Кагановської, Н. В. Слухай, В. С. Данилича).

У роботі застосовуються такі **методи дослідження**:

- Загальнонаукові: метод суцільної вибірки (при відборі матеріалу), описовий метод (при описі отриманих в ході дослідження результатів), метод кількісного аналізу (для з'ясування частотності вживання конкретних мовних одиниць), контент-аналіз.
- Власне лінгвістичні: метод концептуального аналізу (при дослідженні і описі концепту ВІЙНА), метод семантичного визначення, метод аналізу словникових дефініцій.

Наукова новизна полягає у спробі виявити культурно-значиму інформацію, яку несуть семантичні одиниці, що об'єктивують концепт ВІЙНА, встановити екстралінгвістичні фактори, що впливають на динаміку розвитку цього концепту.

Практичне значення дослідження полягає в сприянні подоланню труднощів у спілкуванні носіїв різних культур, спричинених невідповідністю мовних картин світу, рольових очікувань та приписів, можливості застосування результатів і матеріалів дослідження для подальшого вивчення концептів. На нашу думку, це дослідження шляхів розуміння концепту ВІЙНА у свідомості іспанського народу потенційно може сприяти пошуку дієвих способів дипломатичного вирішення політичних та збройних конфліктів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на VI Всеукраїнських наукових читаннях за

участю молодих учених «Філологія ХХІ століття: нові дослідження і перспективи» (Київ, 7-8 квітня 2021 року); на ІV Міжнародній студентській науковій конференції «ГЛОБАЛІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ЗНАНЬ: МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ ГАЛУЗЕВИХ НАУК» (Тернопіль, 17 лютого 2023 р.).

Публікації. Положення і результати дослідження частково викладено в статті «Лексико-семантичні засоби вербалізації концепту ВІЙНА в іспанському публіцистичному дискурсі», що опублікована у збірнику «Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики» 2022. №41.

Структура і обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу. Повний обсяг роботи складає сімдесят вісім сторінок. Список використаних джерел включає сімдесят вісім найменувань, із них тридцять – іноземними мовами, список джерел ілюстративного матеріалу сорок позицій.

РОЗДІЛ 1.

ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Основні напрямки та термінологічний апарат сучасної когнітивної лінгвістики.

На межі ХХ-ХХІ ст. інформаційний простір людини значно розширився, стало значно складніше його усвідомлювати та структурувати. Саме це послугувало передумовою появи такої міждисциплінарної області як когнітивна лінгвістика.

Когнітивна лінгвістика з'явилася як опозиційна дисципліна до американського структуралізму і формальних підходів до вивчення мови (генеративна граматики, формальна семантика, аналітична філософія) [5]. Ще у середині ХХ ст. в американській лінгвістиці домінували біхевіористські засади та методи нав'язані американським структуралізмом Л. Блумфільда. Деякі з засновників когнітивної лінгвістики – Дж. Лакофф та Ч. Філмор – спочатку також працювали у цій парадигмі, але були розчаровані ігноруванням семантичної та комунікативної сторони мови і неадекватністю генеративної методології в аспекті опису цих явищ [48].

На думку Дж. Міллера «місцем народження» когнітивістики вважають симпозіум, що відбувся у 50-их роках ХХ ст., де Дж. Бруннер уперше прочитав лекцію про природу когнітивних процесів. Саме з ним у 1960-ому р. Дж. Міллер організував центр когнітивних досліджень у Гарвардському університеті.

Термін когнітивна лінгвістика вперше трапляється в 1975 р. в одній з робіт Дж. Лакоффа [61]. Приблизно у той самий час Ч. Філмор працював над теорією фреймової семантики, а Р. Лангакер закладав основи когнітивної граматики. Приблизно з 1980-х років когнітивна лінгвістика досягає періоду свого найбільшого розквіту.

Сучасна когнітивна лінгвістика інтенсивно розвивається у найрізноманітніших наукових центрах по всьому світу, чим і зумовлені певні відмінності у підходах, категоріальному та термінологічному апаратах, розумінні основних задач когнітивної лінгвістики та методах дослідження.

За І. О. Голубовською та І. Р. Корольовим когнітивіст як науковець зосереджує свою увагу на мові як на загальному когнітивному механізмі, основою якого є не суто лінгвістичні здібності, а здатність до побудови образів і можливості зробити висновки на їх основі, засвоєння нових знань, базуючись на наявній інформації, побудова та реалізація планів [8, с. 103].

На їх думку завданнями когнітивної лінгвістики є:

- дослідження ментальних механізмів сприйняття, відтворення та засвоєння мови з точки зору вербальної репрезентації знань;
- визначення та опис механізмів необхідних для засвоєння мови;
- дослідження процесу продукування мовлення;
- вивчення структур сприйняття мови, організації семантичної пам'яті та її ролі у розпізнаванні та розумінні мовлення;
- вивчення ролі природних мов у реалізації пізнавальних процесів.

Отже, головним заданням є розуміння та опис внутрішньої будови когнітивної структури мовця-реципієнта.

Л. А Ковбасюк пропонує таку класифікацію напрямків дослідження когнітивної лінгвістики:

1. Теорія когнітивних моделей (фреймова семантика).
2. Концептуальна метафора та концептуальна метонімія.
3. Теорія семантичних прототипів.
4. Когнітивна теорія літератури (когнітивна поетика) [19].

Розглядаючи кожен напрям окремо, хотілося б розпочати з **теорії когнітивних моделей**. Моделювання є універсальним інструментом теорії пізнання, яке широко використовується у найрізноманітніших галузях сучасної науки, оскільки дозволяє синтезувати теоретичний та практичний матеріал та вивести певне узагальнене абстраговане знання про якесь явище,

процес чи систему об'єктів у вигляді моделі, яка відтворює та описує характеристики оригіналу, що є предметом дослідження.

Наразі когнітивне моделювання є одним з основних методів дослідження ментальної сфери людини, а саме таких когнітивних процесів як: отримання, обробка та зберігання знань про навколишній світ та передача цих знань у дискурсі [14].

Розробником теорії когнітивних моделей вважають Дж. Лакоффа, зокрема йому та Жилію Факоньє належить авторство поняття ідеалізованої когнітивної моделі. Ідеалізована когнітивна модель, або ІКМ, — це назва, дана в когнітивній лінгвістиці для опису явища, в якому знання, представлене в семантичному фреймі, часто є концептуалізацією досвіду, який не відповідає реальності. В основі такої моделі чотири типи структур знань, а саме: образно-схемне, метонімічне, метафоричне та пропозиційне. Загалом така модель наділена властивостями гештальта і є цілісним конгломератом свідомості [1].

Таким чином, когнітивне моделювання є невід'ємною частиною когнітивної лінгвістики. Когнітивна модель – це один з основних інструментів, що дозволяє здійснювати обробку та зберігання інформації про світ у людській свідомості.

Ч. Філмор вводить поняття фрейм на позначення ментальних просторів. Спочатку воно застосовувалось як суто лінгвістичне явище на позначення алгоритму відбору мовних одиниць, категорій, граматичних правил, що асоціюються з певними типовими прототипними ситуаціями та образами. Потім фрейм почали тлумачити уже з когнітивної точки зору – у ролі когнітивної структури, сенс якої міститься в концепті, який у свою чергу репрезентується словами [7].

І. Штерн бачить фрейм як структуру, яка актуалізує стереотипні, прототипні сцени у людській свідомості чи пам'яті. Мета фрейму – ідентифікувати нову ситуацію, в основі якої лежить уже знайомий шаблон [46].

Фреймова семантика досліджує взаємодію семантичного простору мови з структурами знання та мисленнєвого процесу. Вона дозволяє моделювати принципи структурування та відображення певної частини людського досвіду, знання у значенні мовних одиниць, способи активації загальних знань, що забезпечують розуміння під час комунікації. Водночас підкреслюється відсутність чіткої межі між мовними одиницями та людським досвідом, що забезпечує неперервність переходу від мови до досвіду. Таким чином, у центрі уваги фреймової семантики як лінгвістичної концепції знаходиться вивчення залежності мовних значень від пізнавального досвіду людини.

Теорія концептуальної метафори була запропонована Дж. Лакоффом та М. Джонсоном у 1980 р. у книзі «Metaphors we live by». Вона стала однією з перших теоретичних концепцій ідентифікованих у складі напрямку когнітивної семантики. Основним її принципом є розуміння метафори як фундаментального механізму мислення, а не стилістичного засобу. Центральна теза говорить про те, що в основі мисленнєвої діяльності лежить переплетення метафор, які формують когнітивну карту, мережу концептів, організованих таким чином, щоб закріпити абстрактні концепти у фізичному досвіді когнітивного агента [62].

Лакофф і Джонсон звернули увагу на те, що метафорична мова – системна, тобто неможливо обрати будь-яку концептуальну сферу для опису якогось класу явищ. Відповідно до цієї точки зору, сфера-мішень, тобто те явище, яке підлягає метафоричному переосмисленню, конвенційно структурується у термінах сфери-джерела. Ця система зв'язків між двома сферами називається концептуальною метафорою. Метафори мотивовані когнітивно: люди не лише говорять за допомогою метафор, вони мислять метафорами. Мовні висловлювання ж у свою чергу відображають реальні концептуальні зв'язки у свідомості.

Концептуальна метафора ґрунтується на досвіді реальної фізичної та соціальної взаємодії людини з навколишнім світом та мотивована ним. У теорії концептуальної метафори було також виявлено, що концептуальні

метафори можуть взаємодіяти одна з одною і породжувати відносно складні метафоричні системи. Дж. Лакофф наводить набір базових метафор, комбінації яких становлять більш специфічні метафори [62].

Дж. Лакофф та М. Джонсон стверджують, що крім метафори є ще один когнітивний механізм, що відіграє не менш важливу роль, – **концептуальна метонімія**. Як і метафора, метонімія традиційно аналізувалася як художній засіб, суто лінгвістичного прийому. В останні роки метонімії приділяється все більше уваги; деякі лінгвісти вважають, що метонімія є більш фундаментальним механізмом мислення, ніж метафора (тобто, метафора має метонімічну основу) [49].

Найперший підхід до метонімії у когнітивній семантиці був розроблений Дж. Лакоффом і М. Джонсоном в 1980 р. Метонімія - когнітивне явище, але з іншою основою, ніж метафора. У концептуальній метонімії дві сутності пов'язані так, що одна замінює іншу [63].

Концептуальна метонімія мотивована фізичними або причинно наслідковими зв'язками. Як правило, ці зв'язки описуються як близьке чи пряме співвідношення між двома сутностями. Між двома сутностями повинен існувати стійкий зв'язок у досвіді.

Метонімія, як і метафора, залежить від контексту. У специфічному мовному контексті певне слово когнітивно актуалізує певну мету.

Метафори загалом менш контекстуально залежні, ніж метонімії; метафори, що ґрунтуються на образних схемах, можуть практично не залежати від контексту [15].

У той час, як концептуальна метафора визначається як зв'язок між двома областями знання, концептуальна метонімія є зв'язком між двома сутностями всередині однієї області знання (фрейму, домену).

Двома окремими когнітивними процесами метафору та метонімію також вважає К. Фейертс. У працях цього дослідника розділення метафори та метонімії сформульовано у вигляді поверхневих розмежувань (на рівні мовлення), як відображення асоціативних зрушень в концептуальних

структурах. Якщо на рівні сприйняття та збереження інформації передбачається одноманітний характер процесу, то співвідношення цих мовних явищ, ймовірно, варто шукати на рівні концептуальних структур у процесі активації інформації і способів її мовної репрезентації [55].

Теорія прототипів — це теорія категоризації в когнітивній науці, зокрема в психології та когнітивній лінгвістиці, в якій існує ступінь приналежності до концептуальної категорії, і деякі члени є центральнішими за інших.

О. Левченко розрізняє три концепції прототипної теорії: 1) власне семантику прототипів (психологічний і антропологічний підходи в дусі Е. Рош); 2) семантику стереотипів (за Г. Патнамом); 3) концепцію родинної схожості за Л. Вітгенштейном [23].

Традиційна теорія семантичних прототипів з'явилася в 1971 році та була розроблена Е. Рошем як антипод до традиційних аристотелівських категорій.

У цій теорії прототипу будь-яка концепція в будь-якій мові має реальний приклад, який найкраще представляє цю концепцію. Теорія прототипів також була застосована в лінгвістиці як складова перетворення фонологічної структури на семантику [75].

Формулюючи теорію прототипів, Рош частково спиралась на попередні ідеї, зокрема формулювання категорійної моделі на основі сімейної подібності Вітгенштейна (1953) і праці Роджера Брауна (1958).

Термін прототип, як визначено в дослідженні психолога Елеонори Рош [70], спочатку вживався на позначення визначального стимулу, який відіграє важливу роль у формуванні категорії, через те, що він є першим стимулом, що асоціюється з цією категорією. Пізніше Рош визначила його як основного члена категорії.

Рош та інші дослідники розробили теорію прототипів як відповідь на класичну теорію понять, яка визначає поняття за допомогою необхідних і достатніх умов. Це був радикальний відхід від тоді побутуючого бачення. Необхідні умови стосуються набору ознак, які повинен мати кожен екземпляр

певного поняття, а достатні умови — це ті, яких не має жоден інший екземпляр. Замість того, щоб визначати концепції за функціями, теорія прототипу визначає категорії на основі або конкретного артефакту цієї категорії, або набору сутностей усередині категорії [7., с. 30]. Узагальнивши, можемо сказати, що прототип категорії – це член класу, який найчастіше асоціюється з цим класом. Прототип є центральним поняттям цього класу, а всі інші члени поступово рухаються далі від прототипу, що призводить до градації категорій. Кожен член класу не є однаково центральним у свідомості різних індивідів [68].

Когнітивна поетика – напрямок літературної критики, який для інтерпретації літературних текстів використовує принципи когнітивної науки, зокрема когнітивної психології.

Ця дисципліна в останні 15-20 років здобуває все більшу популярність у західному літературознавстві, що пов'язано з так званим «когнітивним переворотом» та формуванням нового наукового напрямку, принципово нових підходів до вивчення художнього тексту. У 1998 році в одному з найбільш авторитетних академічних об'єднань філологів у США – Асоціації сучасної мови (MLA в оригіналі) – була створена дискусійна група «Когнітивні підходи до літератури». У 2002 р. вийшло друком перше методичне видання з когнітивної поетики за редакції П. Стоквелла, безліч наукових статей присвячені цій темі. Проте, інтерес викликає той факт, що ставлення до цього напрямку досі дуже неоднозначне. До прикладу, у останньому томі «Кембриджської історії літературознавства», що присвячений новітнім теоріям та підходам, взагалі не згадується про когнітивну поетику [42].

Серед найвідоміших дослідників у цій сфері варто виокремити Реувена Цура, якому належить і авторство самого терміна. На думку науковця, метою даної дисципліни є з'ясувати, як поетичні форми, художня мова та сприйняття художнього тексту встановлюються характерними особливостями у ході обробки інформації індивідом, а саме, певними когнітивними механізмами, що регулюють цей процес.

До основних принципів когнітивної поетики можемо віднести наступні:

1. Креативність та оригінальність когнітивних процесів, що створюють новий зміст за допомогою концептуальної взаємодії (блендінгу), дії емоційного резонансу, в основі якого лежить інтегрованість у текст прихованих образів(просторових, візуальних, аудіальних), які разом утворюють семантичне напруження.
2. Втілене розуміння, яке є основою теорії досвідного реалізму Дж. Лакоффа. Науковець стверджує, що основою всього мисленнєвого процесу та джерелом категорій, які формують концептуальні систему індивіда є досвід людини та його осмислення в мовних одиницях.
3. Переважання когнітивного підсвідомого, яке досягається лише шляхом глибинного читання і відтворення багатовимірної смислової та семантико-когнітивної структури тексту.
4. Прототипність в організації тексту, що визначає образно-змістові пріоритети автора, семантичні домінанти та ряд інтерпретацій, які закладені творцем у художній текст.
5. Селективність як репрезентація когнітивних обмежень, що впливають на формування поетичних образів [6].

Пахомова М. О у своїй статті «Напрями в сучасній когнітивній лінгвістиці та поняття КОНЦЕПТ» виділяє наступні напрями у когнітивній лінгвістиці:

- культурологічний, суть якого полягає у дослідженні концептів як елементів культури, спираючись на дані різних наук. Такі дослідження є найчастіше міждисциплінарними, хоча й здійснюються лінгвістами. Мова у цьому випадку слугує лише одним з джерел інформації.
- лінгвокультурологічний – розвідка спрямована на дослідження концептів як елементів національної лінгвокультури, їх зв'язку з національними цінностями та особливостями певних етносів.

- логічний – аналіз концептів логічними методами, незважаючи на їх мовне вираження.
- семантико-когнітивний – дослідження лексичної та граматичної семантики мови як способу отримання доступу до змісту концептів, як способу їх моделювання від семантики мови до концептосфери.
- філософсько-семантичний – досліджуються когнітивні основи вербалізації [29].

Єва Дабровська стверджує, що незважаючи на різноманітні підходи та методики дослідження лінгвоментальних одиниць, можна виділити основні принципи когнітивної лінгвістики (тут і далі переклад наш):

1. мова існує, щоб передавати знання, і тому метою лінгвістики є пояснити, як мовці використовують мовні вирази для передачі смислів;
2. лінгвістичні засади вчення про людську мову повинні узгоджуватися з тим, що загальновідомо про розум і мозок з інших дисциплін, відмінних від лінгвістики
3. граматики виникає в результаті вживання, як на рівні розвитку, так і на історичному рівні, і тому саме актуалізація мовних структур має бути центральним об'єктом у всіх вченнях про мову [54].

Зважаючи на той факт, що когнітивна лінгвістика вважається досить молодою наукою, її термінологічний апарат знаходиться на етапі постійного розвитку та оновлення. Проте, нами були виділені основні необхідні для вільного оперування матеріалом поняття:

Таблиця 1. Основні терміни когнітивної лінгвістики

Поняття	Дефініція
1. Когнітивна лінгвістика	наука, що вивчає когнітивні процеси, які відбуваються у підсвідомості людини, а саме: процеси сприйняття та обробки інформації, її зберігання у

	вигляді різних ментальних структур та її відтворення.
2. Когніція	це процес пізнання та його результати.
3. Концептуалізація	процес формування знання людини про світ і про себе на основі ментальної обробки різноманітної інформації, отриманої завдяки чуттєвому досвіду людини.
4. Категорія	це лінгвоментальний феномен, що є об'єднанням когнітивних одиниць різного рівня.
5. Категоризація	лінгвоментальний процес членування онтологічного процесу на окремі підкатегорії, що є сукупністю об'єктів, згрупованих на основі спільних ознак.
6. Концептуальна картина світу	це система знань і уявлень людини про світ, сформованих у процесі пізнання навколишньої дійсності і себе самого.
7. Метафора	один із способів концептуалізації дійсності за допомогою тлумачення певного людського досвіду на основі категорій відмінної сфери досвіду.

8. Прототип	ядро концепту, певне мінімізоване знання, що є референтною точкою для формування категорії.
9. Фрейм	складова структуризації людського досвіду.
10. Денотат	результат процесу пізнання, предмет чи клас предметів, позначуваний одним предметним іменем.

Спираючись на все вищесказане, можна зробити висновок, що наразі когнітивна лінгвістика через зростання інтересу до зв'язку мовлення та мислення є найперспективнішим та найпопулярнішим напрямком лінгвістичних розвідок. Незважаючи, на різноманітність підходів та поглядів, уже сформовано основні принципи та понятійний апарат цієї галузі. Безумовно, ключовим поняттям когнітивної лінгвістики є **концепт**, розгляду якого буде присвячений наш наступний підрозділ.

1.2 Поняття концепт: структура та типологія.

Незважаючи на те, що поняття концепт є ключовим для когнітивної лінгвістики, його зміст досі є варіативним, різні школи та науковці зокрема мають різні погляди з цього приводу.

Справа в тому, що концепт – це мисленнєва категорія, яку не можна осягнути органами чуття, саме тому простір її тлумачення такий широкий. Загалом найбільш активно вчені підкреслюють такі його признаки: знання, культура, психологія та оцінка, які лежать в основі дефініційних моделей.

А. М. Приходько виокремлює декілька визначальних моделей.

Перша – «концепт = епістемологічне утворення» – базується на обробці та усвідомленні інформаційних витоків знання та досвіду людини, які є

синтезом емпіричної, логічної, гносеологічної та когнітивної активностей індивіда.

Друга – «концепт = ментальне утворення» – вбачає концепт результатом пізнання – вищої форми відображення дійсності в людській психіці. Основою цієї моделі є психічні ресурси свідомості, пам'яті, мозку, ментального вокабуляру, картини світу.

Третя – «концепт = культурне утворення». Ця дефініція базується на усвідомленні ролі національної культури в житті етносу. Вона відображає уявлення про те, що концепт – точка перетину світу культури та світу індивідуальних змістів.

Четверта – «концепт = регулятивне утворення» – передає інтенціональний характер використання ментальних категорій в дискурсі, оскільки вони мають властивість регулювати та направляти комунікативну поведінку, визначати етноспецифічні норми, стратегії та стереотипи у спілкуванні.

П'ята – «концепт = аксіологічне утворення» – базується на феномені духовних цінностей. Таким чином, визначається, що загальноприйняті уявлення про добро та зло, про прекрасне та огидне, любов та ненависть, правду і брехню, справедливість та несправедливість є основою для аналізу концепта та формують цінносні домінанти тої чи іншої культури [33].

Дослідивши думки вітчизняних науковців з цього приводу, можемо виокремити декілька найзагальніших.

В. Жайворонок називає концепт «символом-алегорією», основою формування якого є художнє вираження смислової перехідності. На думку науковця, коли предмет, що є частиною етнічної свідомості, потрапляє до круговороту ментальних процесів людини, зовнішні асоціації з ним стають для індивіда внутрішньою добре зрозумілою структурою [13, с.51]

В. Л. Іващенко бачить концепт певним «ментальним згустком», одиницею пізнання, що містить у собі повний діапазон психічного віддзеркалення дійсності. Вчена стверджує, що це динамічна організація

пізнавальних процесів, що відбуваються у свідомості індивіда у формі селекційного плюралізму когнітивних образів [16, 17].

С. С. Єрмоленко трактує концепт як ментальну структуру, яка ховається в мовному значенні та відображає культурно зумовлене бачення людини світу [11].

І. О. Голубовська виділяє два головних підходи до осмислення концепту як феномену: 1) концепт у ролі загального поняття, що є більш традиційним поглядом; 2) концепт як сукупність культурно сформованих уявлень про річ, що вважається новим осмисленням поняття. Сама ж вчена схиляється до другого підходу, та у своїй праці «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики» визначає концепт як культурно детермінований багатомірний феномен, який актуалізується різнорівневими мовними засобами. Частина знання, яке міститься у понятті при цьому може залишатись не вербалізованою та існувати лише в людській психіці у вигляді УПК [8].

Проаналізувавши праці зарубіжних науковців, можна виділити наступні основні підходи до розуміння концепту. Варто зазначити, що вони є принципово відмінними. М. Джонсон, Дж. Лакофф, И. Світсер та ін. тлумачать концепт як ментальне відображення. К. Пікок у свою чергу бачить концепт абстрактною структурою логічної семантики. У дослідженнях М. Дамметта і Р. Брендона концепт – потенція здатного до когнітивної діяльності індивіда [25]. Всі ці погляди, без сумніву, не є абсолютно взаємовиключними, вони скоріше представляють різні прийоми формування концепту.

Безперечно, для кращого осмислення такого багатовимірного поняття варто розібратись у його структурі. Наразі не існує єдиної думки науковців з цього питання, хоч відмінності у підходах є досить незначними.

А. М. Приходько стверджує, що концепт – це феномен зі складною структурою, понятійний початок якого, пройшовши через сито етнопсихологічної оцінки, органічно поєднується з лінгвокультурним. Учений пропонує наступну схему структури концепту:

Рис 1. Тришарова структура концепту за А. Приходько

Понятійна складова концепту відображає першочергово його денотативне співвідношення з концептуальним референтом – мінімальною самодостатньою складовою ментального простору, те, що має також назву когнітивного ядра. В основі будь-якого концепту, таким чином, лежить поняття – феномен логічного і тому наднаціонального порядку, яке у ході ментальних процесів стає етноспецифічно забарвленим.

Перцептивно-образна складова – це ті знання, асоціації та образи, що викликає в уяві людини той чи інший денотат. Основою адстрату є узагальнений образ, гештальт, який містить персональний досвід та колективне знання. Перцептивно-образна частина створюється завдяки здатності мовних одиниць, які вербалізують концепти, створювати якість чуттєві уявлення про предмети та екстралінгвальну дійсність.

Валоративна складова – ключова та невід'ємна частина концепту, що базується на ставленні до нього, що за замовчуванням має бути позитивним, оскільки його основою є певні духовні імпульси, що виникають у людській свідомості через приналежність пермони до того чи іншого етно- або лінгвокультурного колективу. Ця складова спирається на актуальність та оцінку. Актуальність реалізується в продуктивності використання мовних одиниць, які вербалізують концепт, зокрема у частоті їх вживання у реальному дискурсі. Таким чином, аспект актуальності перевіряється кількісними методами, тоді ж як оцінка – наявністю валоративної складової в денотаті

лексем, які репрезентують концепт. Оціночний аспект перевіряється методами компонентного та контекстуального аналізу. Цінність та значимість концепту визначається також його місцем в системі конкретної мови. Набуваючи символічних рис, ім'я концепту входить у людську свідомість через знаковий мовний код і стає глибоко інтегрованим валоратом кожного члена лінгвокультурного колективу [34].

Шапран Н. В. вважає, що концепт взагалі не можна зобразити у вигляді жодної схеми. Науковиця пов'язує це з особливостями його лінгвістичного втілення. Вона стверджує, що воно має три рівні: системний потенціал (засоби втілення, продиктовані лінгвокультурою та втілені лексикографією), об'єктивний потенціал (лінгвальні надбання у свідомості індивідів), текстові реалізації (дискурсивні апеляції з визначеними комунікативними цілями) [43, с.49] .

Низка вчених, таких як Мінькова Г. Ю., Таценко Н. В., Глухова Л. О., у своїх роботах говорять про польову структуру концепту. Така модель складається з двох шарів: базового – ядра та інтерпретаційного – периферії. До ядра належать прототипні шари з найбільшою чуттєво-наочною конкретністю, первинні найбільш яскраві образи. У свою чергу більш абстрактні ознаки становлять периферію концепту. Периферійний статус того чи іншого концептуального признака зовсім не говорить про його меншу значимість у полі концепту, статус ознаки вказує на міру його віддаленості від ядра за ступенем конкретності та наочності образного уявлення [2].

Наступним важливим та ключовим питанням для системного розуміння концепту є питання типології.

А. М. Приходько розглядає концептокорпус у рамках наступних бінарних опозицій: «параметричність» – «непараметричність», «універсальність» – «специфічність», «регулятивність» – «нерегулятивність», «позитивність» – «негативність» [33].

Досліджуючи структурно-семантичний підхід до класифікації концептів, ми поділяємо їх на параметричні та непараметричні ментальні

утворення. До параметричних належать концепти, що асоціюються у лінгвокультурній свідомості з певними кількісними і/або якісними показниками. Це також можуть бути прогнозовані, очікувані категорії або концепти, що класифікують зіставлення певних характеристик явищ та феноменів. У свою чергу непараметричні концепти реалізуються на рівні відчуттів, уявлень, асоціацій – тобто абстрактних понять, які важко досягнути та не можна виміряти у жодних одиницях вимірювання.

Параметричність концепту найбільш тісно пов'язана з понятійною валоративною складовими, а варіативність образно-перцептивного компоненту, його слабка вираженість – признак непараметричності. Саме тому непараметричні концепти – виключно абстрактні та не превалюють в концептокорпусі мови.

Типологізація концептів з точки зору когнітивної семантики здійснюється в опозиції «універсальності» до «специфічності».

Універсальні концепти відрізняються своєю загальністю та наднаціональним характером. Вони мають загальнолюдську значимість. Специфічні концепти прив'язані до певної культури чи субкультури: соціальної, етнічної, професійної, конфесійної і т.п. Загалом саме вони найбільше привертають увагу дослідників у сфері лінгвокультурології через їх здатність квантувати відповідні когнітивно-семантичні простори. Їх часто також називають культурними концептами.

Розглядаючи концепти з точки зору прагматичної семантики, ми зіставляємо їх регулятивні та нерегулятивні ментальні утворення.

Регулятивні концепти орієнтовані на певну норму, шаблон, культурні домінанти поведінки людини у соціумі. У регулятивних концептах закладені життєві установки людини, якими вмотивовані її подальші вчинки та дії. Вони базуються на архетипних образах, що вкоренились у колективній свідомості. Оскільки вони підкріплені досвідом, такі концепти мають значну психічну енергію.

Іноді з регулятивними концептами пов'язують сценарні концепти, що реалізують признаки «руху» та «розвитку» та мають сюжетний характер. Вони структуровані як послідовність динамічно репрезентованих фреймів, що динамічно розгортаються в часі.

Нерегулятивні концепти досить різноманітні. До них належать категоріальні, теософські, біосоціальні, біовітальні, етнокультурні та етноспецифічні ментальні утворення. Вони позбавлені прескриптивної інтенції, а тому побутують у мовній свідомості без жодного внормування моделей поведінки [34].

Михайло Полюжин, проаналізувавши низку праць вітчизняних та закордонних дослідників цього питання, презентує наступну типологію концептів:

- концепт-схема;
- концепт-сценарій;
- концепт-фрейм;
- концепт-уявлення;
- концепт-гештальт;
- концепт-конструкт;
- рамкові концепти;
- інтегрувальні концепти;
- концепти дії;
- концепте усунення [30].

Таким чином можемо стверджувати, що головним поняттям досліджень у ціприні зв'язку мови і мислення є однозначно концепт. Узагальнивши, можемо сформулювати його визначення як певного ментального утворення, що є елементом свідомості людини та належить до певної сфери її існування. Наразі питання структури концепту є дискусійним, хоча можна виділити наступні складові: понятійну, перцептивно-образну та валоративну. Типологізацію концептів здійснюють з точки зору когнітивної семантики та

прагмасемантики та відповідно поділяють їх на універсальні і специфічні концепти, регулятивні та нерегулятивні.

1.3 Актуальні методи дослідження концептів

У сучасному мовознавстві існує безліч методів дослідження концептів: концептуальний аналіз, історико-порівняльний аналіз, дефініційна інтерпретація, компонентний аналіз, стилістична інтерпретація, дистрибутивний аналіз, методика контекстного та текстового аналізу, когнітивна інтерпретація результатів опису семантики носіїв мови тощо [3].

Дані методи взаємодіють між собою, взаємодоповнюють один одного, що дозволяє досліджувати концепт, як об'єкт взаємодії мови, мислення і культури.

Якщо описовий, порівняльний та порівняльно-історичний методи застосовуються в лінгвістичних дослідженнях вже протягом тривалого часу і не вимагають докладних пояснень, то концептуальний аналіз є порівняно новим методом дослідження, і неоднозначно трактується різними дослідниками.

Концептуальний аналіз, передусім, пов'язує із поняттям концептосфери, яка виступає об'єктом його дослідження. Поняття концептосфери є одним із найважливіших у когнітивній лінгвістиці, і трактується як галузь знань, що складається з концептів як її одиниць [61].

Незважаючи на те, що концепт можна вивчати в основному через лексичні засоби його вираження, концептуальний аналіз слід відрізнити від семантичного аналізу слова. За всієї зовнішньої близькості їх змістовних завдань та цілей вони у певному сенсі протилежні один одному: лексична семантика йде від одиниці мовної форми до семантичного змісту, а концептуальний аналіз - від одиниці сенсу до мовних форм їх вираження.

Семантичний аналіз тлумачить слова, а концептуальний відштовхується від знання про світ. У концептуальному аналізі велике значення мають знання мовного мислення.

Існує безліч підходів до аналізу концептів, способів їх опису, що ґрунтуються на використанні різного дослідницького матеріалу.

Одними з найпереконливіших ми вважаємо етапи семантико-когнітивного дослідження концептів, що пропонує О. М. Шевченко [44].

1. Побудова номінативного поля концепту.

2. Аналіз та опис семантики мовних засобів, що входять до номінативного поля концепту.

3. Когнітивна інтерпретація результатів опису семантики мовних засобів – виявлення когнітивних ознак, що формують досліджуваний концепт як ментальну одиницю.

4. Верифікація отриманого когнітивного опису носіїв мови.

Матеріалом лінгвокогнітивного аналізу є мова, а цілі такого дослідження в різних напрямках (школах) когнітивної лінгвістики можуть відрізнитися – від поглибленого дослідження мови за допомогою когнітивного категоріально-термінологічного апарату до конкретного моделювання змісту та структури окремих концептів як одиниць національної свідомості (концептосфери).

Дослідження семантики мовних одиниць, що об'єктивують концепти, дозволяє отримати доступ до змісту концептів як розумових одиниць.

Метод семантико-когнітивного аналізу передбачає, що в процесі лінгвокогнітивного дослідження від змісту значень ми переходимо до змісту концептів у ході особливого етапу опису - когнітивної інтерпретації. Когнітивна інтерпретація – це етап семантико-когнітивного аналізу, без якого дослідження залишається у рамках лінгвістичної семантики [52].

Семантико-когнітивний підхід у лінгво-когнітивних дослідженнях стверджує, що шлях дослідження «від мови до концепту» є найбільш надійним і аналіз мовних засобів дозволяє найпростішим та найефективнішим способом виявити ознаки концептів та змоделювати концепт.

Важливу роль у дослідженні концептів грає фреймовий аналіз, оскільки кожна мовна структура співвідноситься, зазвичай, хоча б з одним фреймом.

Даний аналіз найбільш адекватний для слів з пропозиційним типом значення. Наразі існує кілька методик фреймового аналізу, що передбачають певні прийоми (елімінування, модифікацію слотів тощо) [58].

Етимологічний аналіз дозволяє простежити ранню історію концепту і динаміку утворення нових або навпаки зникнення семантичних ознак, що раніше існували, що становлять його зміст, а також визначити внутрішню форму його імені, що є складовою змістовного мінімуму концепту [37].

Дуже складно дати чітке визначення якомусь концепту, оскільки його сенс неоднозначний. Кожна людина, залежно від свого досвіду, соціальної сфери, в якій вона знаходиться, сприймає по-різному цей концепт.

Експериментальні методи дослідження концептів, зокрема асоціативний експеримент, дозволяє отримати інформацію емоційного та оцінного характеру, а також виявити найбільш значущі елементи концепту [31, с.127].

Сьогодні існує досить багато різновидів асоціативного експерименту (вільний, спрямований, рецептивний, експеримент на суб'єктивні дефініції), створено різні типології асоціацій, що дозволяють отримати конкретні результати, на матеріалі різних мов, видано словники асоціативних норм. Основою формування концепту, його асоціативних зв'язків є особливості культурно-історичного формування нації. І воно не може бути тотожним у всіх народів, враховуючи територіальні, кліматичні відмінності [40].

Асоціативний експеримент дозволяє максимально наблизитися до ментального лексикону, вербальної пам'яті, культурних стереотипів цього народ, допомагає виявити зміст концепту в когнітивній свідомості носіїв мови та ранжувати за яскравістю ознаки, що утворюють концепт. Ядро мовної свідомості включає ті асоціації в асоціативно-вербальній мережі, які мають найбільшу кількість зв'язків, що виділяються на основі принципу частотності [41].

Оскільки все більше досліджень, присвячених вивченню та опису різних концептів, проводиться на матеріалі кількох мов і має, таким чином, порівняльно-порівняльний характер, то активно застосовуються також методи

контрастної лінгвістики: саме в дзеркалі іншої мови можна помітити такі ознаки «рідної», на які не звертали увагу, особливо чітко виявити національну специфіку концептів, а також побачити різницю між концептом і значенням слова.

Розглянувши різні методи аналізу концептів, можемо дійти висновку, що найбільш релевантним наразі є використання комплексної методики, яка містила б у собі як традиційні лінгвістичні методи та прийоми дослідження (описовий, порівняльний, порівняльно-історичний, статистичний аналіз), так і новіші, зокрема концептуальний аналіз та асоціативний експеримент.

Висновки до розділу 1

Сьогодні через зростання інтересу до зв'язку мовлення та мислення когнітивна лінгвістика вважається найперспективнішим та найпопулярнішим напрямком лінгвістичних розвідок. Незважаючи на велику кількість різноманітних підходів та поглядів, уже сформовано основні принципи та понятійний апарат цієї галузі. Безумовно, ключовим поняттям когнітивної лінгвістики є концепт.

Концепт – головне поняття досліджень, які стосуються вивчення зв'язку мови та мислення. Хоча вчені й досі не мають єдиної спільної думки щодо чіткого визначення цього феномену, проаналізувавши їх праці, можемо стверджувати, що певна усталена характеристика все ж існує. Загалом, під концептом ми розуміємо певне ментальне утворення, що є елементом свідомості людини, виконує функцію зберігання знання про світ в абстрактній формі. Незважаючи на факт дискусійності питання структури концепту, ми виділяємо наступні складові: понятійну, перцептивно-образну та валоративну. Типологізація концепту також досі залишається складним для вивчення питанням. Ми розглянули типологізацію з точки зору когнітивної семантики та прагмасемантики, виокремивши відповідно універсальні та специфічні концепти, регулятивні та нерегулятивні. Універсальні концепти вирізняються

своєю загальністю і наднаціональним характером, специфічні ж у свою чергу прив'язані до певної (суб)культури.

Розглянувши різні методи аналізу концептів, ми дійшли висновку, що найбільш релевантним наразі є використання комплексної методики, яка містила б у собі як традиційні лінгвістичні методи та прийоми дослідження(описовий, порівняльний, порівняльно-історичний, статистичний аналіз), так і новітні, зокрема концептуальний аналіз та асоціативний експеримент.

РОЗДІЛ 2.

СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ ВІЙНА

2.1. Структура концепту ВІЙНА в іспанському медійному дискурсі: типи моделей

Моделі є понятійною областю джерела мовного уявлення, елементи якої (сенси та поєднання слів) пов'язані різними семантичними відносинами і відносяться тільки до галузі джерела. Образна схема – категорія, найближча до змісту поняття «модель»; це семантична структура, навколо якої організується наш досвід, що відноситься до просторових образів і є частиною нашого досвіду на рівнях сприйняття, образності та структури подій [12].

Моделі та образні схеми концепту GUERRA в іспанській мові об'єднані нами у декілька груп та підгруп.

Група моделей САКРАЛЬНА, до якої входять дві тематичні підгрупи метафор: МІФОЛОГІЧНА та РЕЛІГІОМОРФНА. ДАР НЕБЕС, ЗЛО та ін.

Група моделей БІОМОРФНА складається з низки тематичних областей – ЗООМОРФНА, ФІТОМОРФНА та АНТРОПОМОРФНА. Їх когнітивним центром є уявлення про специфіку життєдіяльності біологічного організму.

Група моделей АНТРОПОМОРФНИЙ розглядається у зв'язку з іншими моделями. У моделі АНТРОПОМОРФНА проєкція здійснюється з області-джерела «людина» на область-мету явище «війна».

Явище «guerra» входить у область ПЕРСОНІФІКАЦІЇ, осмислюється в термінах ЛЮДИНИ і стає «носієм» людських властивостей та характеристик: *aliento de la guerra* – дихання війни; *guerra simpática* – «приваблива» війна; *humanizar la guerra* – гуманізувати війну, *reanimar la guerra* – «реанімувати» війну.

Війна набуває антропоморфних характеристик: *guerra suicida* – самогубна війна; на неї переносяться характеристики людини та її дії: *guerra imprudente* – нерозсудлива війна.

Війна може мати «родовід»: *linaje de guerra* – рід війни, «ідентифікаційні дані»: *guerra galana, apellidada de las naranjas* – безкровна війна, названа «Апельсиновою війною», або не мати таких даних: *guerra sin nombre* – безіменна війна; війна може мати свою «долю»: *destina de la guerra* – доля війни.

Модель ЛЮДИНА привносить образні схеми ВІДХИЛЕННЯ ВІД НОРМИ, ХВОРОБА: *La Guerra es una peste asoladora* – Війна – це спустошлива чума.

Модель ЛЮДИНА також реалізується через персоніфіковані дії:

а) конструктивні: *la guerra concluye por erigir un despotismo irremediable* – у результаті війна звела незламну будівлю деспотизму;

б) деструктивні: *la guerra puede romper el planeta* – війна може зруйнувати планету [16].

До групи моделей ЛЮДИНА ми відносимо підгрупу моделей СОЦІОМОРФНЕ, переноси якої засновані на уявленнях про певні ролі та відносини в соціумі. Це такі моделі:

ЖІНКА у соціальній ролі: *Los jóvenes temen casarse con la guerra* – Молоді люди бояться пов'язувати свою долю з війною (*casarse* – одружуватися);

МАТИ: *La guerra es madre de la diligencia...* – Війна – мати старанності...;

ВЧИТЕЛЬ: *La guerra enseña a robar...* – Війна вчить красти;

ПРАВИТЕЛЬ: *La guerra reina* – (буквально) Війна «панує»;

СУДДЯ: *La guerra divorcia las almas* – Війна роз'єднує (буквально розриває шлюб) душі;

ПІДСУДНИЙ: *Hay textos que absuelven la guerra* – Є тексти, що виправдовують війну;

ЗЛОЧИНЕЦЬ: *La guerra atenta contra la vida* – Війна скоює замах на життя;

БІЗНЕСМЕН: *La guerra puede arruinar a centenares de fabricantes* – Війна може розорити сотні виробників.

До групи моделей СОЦІОМОРФНЕ ми відносимо модель ГРА: *la guerra es un «juego de reyes»* - війна – це гра королів.

Також до цієї групи моделей належать моделі:

БІЗНЕС: *la guerra es un negocio redondo* – війна – це вигідна справа;

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗЛОЧИН: *contrabando de guerra* – військова контрабанда;

ОБ'ЄКТ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН: *privatización de la guerra* – «приватизація» війни;

БІЗНЕСМЕН: *la guerra puede exigir compensación* – війна може вимагати компенсації;

ТОВАР: *coste de la guerra* – вартість війни;

ВИРОБНИЦТВО: *la guerra es la industria más insalubre* – війна – це шкідливе виробництво.

Профілювання концепту GUERRA може відбуватися за рахунок поєднання декількох моделей, наприклад, моделей групи РЕЧОВЕ та групи БІОМОРФНЕ: у контексті *contener y encerrar la guerra* – «стримати» і «замкнути» війну, крім фонової моделі ПРОСТІР, за допомогою акційних дієслів *contener* і *encerrar* одночасно реалізуються, зокрема, моделі РУХ, СИЛА, ЖИВА СУТНІСТЬ, ВИР. Вони створюють багатовимірний образ явища «guerra». Так на рівні синтагми реалізується множинна метафорична проекція з декількох різних за тематикою областей-джерел різних фреймів в ту саму область-мету; така проекція породжує множину значень, що мають загальний метафоричний наслідок [20].

Сутності, що виражаються в синтагмі і за допомогою яких у свідомості людини реалізуються різні моделі, виявляють певну низку різного роду когнітивних ознак концепту, збільшуючи його семантичний обсяг і семантико-когнітивний потенціал лексеми «guerra» [43].

Війна отримує «речову» характеристику через предметну лексику з пейоративною конотацією, що передає суб'єктивно-психологічну характеристику цього явища та його наслідків, а саме: *guerra de mierda* – гівняна війна, *desechos de guerra* – покидьки війни.

Ведення бойових дій передбачає наявність простору. Модель ПРОСТІР реалізується у метафорі ВІЙНА – ЦЕ ВМІСТИЛИЩЕ, що означає кордон, що відокремлює певний обсяг від довкілля: *entrar en la guerra* – вступити у війну.

Згідно з моделями ТЕАТР, РЕАЛІЯ ЗОБРАЖУВАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА війна переосмислюється як артефакт: *escenas de guerra* – епізоди війни, *alegoría a la GUERRA* – алегорія війни.

Ментальний світ суб'єкта може бути ПРОСТОРОМ війни. Це метафоричне перенесення вербалізується у контексті *guerra consigo mismo* – «війна» (боротьба) із собою, де дія суб'єкта спрямована на об'єкт, лексикалізований займенником *se* у складі форми *consigo*, похідним від особистого займенника *yo* – я. Складові ментального і психічного світів видаються як самостійні організми: у контексті «Я» виступає як «Я», так і як «не-Я» одночасно, як арена протистояння між ними, а власний душевний світ людини мислиться як ПРОСТІР.

Внаслідок опредметнення соціального явища «війна» окремі його сторони та характеристики стають «доступними» для сприйняття органами почуттів людини відповідно до моделі СЕНСОМЕТАФОРА. Ці характеристики, зафіксовані в мові, дозволяють змоделювати сенсорний образ явища «*guerra*» як ВИДОВИЩЕ, КОЛІР, СМАК, ГАСТРОНОМІЧНЕ, ЗАПАХ, ЗВУК, ТАКТИЛЬНЕ ВІДЧУВАННЯ [24].

На переносному значенні лексеми «*guerra*» – розбіжності, суперечка будується метафорична проекція, описана Дж. Лакоффом і М. Джонсоном [62] СУПЕРЕЧКА – ЦЕ ВІЙНА: *guerra de declaraciones* – війна заяв, *guerra de sexos* – війна статей. У метафоричних термінах структурується концепт КОХАННЯ: *guerra amorosa* – любовна «війна»; *el amor y la guerra es una misma cosa* – любов і війна – це те саме.

Ця асоціація підтримується гіпонімами лексеми «guerra»: *batalla de amor* – любовна баталія; іменником від дієслова *conquistar* – завойовувати – *conquista* – шанувальник, прихильник: *ser una conquista* – підкорити чиесь серце; *conquista amorosa* – любовна перемога. Модель ЕРОТИЧНЕ свідчить про те, що міжособистісні, інтимні відносини також можуть осмислюватись у термінах війни.

Проведене дослідження показало, що ядерне значення лексеми, яке протягом століть залишається семантично стійким, термінологізується в синтагматичних поєднаннях з атрибутивними засобами, позначаючи, зокрема, конкретні види воєн або бойових дій і будучи формантом власних назв.

Найбільша деталізація когнітивних ознак лексеми «guerra» спостерігається за обов'язковими компонентами фрейму, що мають складнішу слотову структуру. Найбільш детальне профілювання отримує просторову когнітивну ознаку: обов'язковий компонент «місце» має найвищу щільність номінативного заповнення слотів та підслотів – до підслотів 4-го рівня. Далі йдуть у міру зниження ступеня заповненості слотів інструментальна, телеологічна, актантна, параметрична та інші когнітивні ознаки [13].

Деякі компоненти, слоти та підслоти концепту «guerra» можуть не активуватися в контексті, при цьому відповідна когнітивна ознака набуває «нульового» значення. «Нульовий» підслот і, відповідно, «нульова» когнітивна ознака виявлені на рівні обов'язкового компонента «дія» та факультативного компонента «мета». У таких випадках інформація за відповідним компонентом, слотом або підслотом підлягає уточненню за допомогою енциклопедичних даних. Необхідність звернення до таких даних, а також правил логічного висновку часом диктується «нечіткістю» багатозначного атрибутиву.

Поряд з ядерними когнітивними ознаками концепту – актантною, просторовою, часовою та когнітивною ознакою «засіб ведення війни» атрибутивними засобами може об'єктивуватися низка інших когнітивних ознак одночасно.

Семантико-когнітивний потенціал зазначеної лексеми, що постає як формант власних назв – назв воєн, доповнений факультативними компонентами – цілою низкою акциденцій, що часом не мають відношення ні до ядерних, ні до периферійних слотів фрейму «guerra».

2.2. Домінативні фрейми концепту ВІЙНА

Лексема «guerra» є одним із засобів вираження структури та характеристик події «війна» та її підкласів в іспанській мовній картині світу. Вони детально експлікують ті конкретні ознаки, які приписує цьому явищу етнокультурна мовна свідомість.

Синтагматичний аналіз засобів, що вживаються з лексемою «guerra», – прикметників та конструкцій *de* + іменник, що виступають у ролі об'єктиваторів, дає широкий та різноманітний спектр когнітивних ознак однойменного концепту.

Ми розглядаємо кожне значення (семему) імені «guerra» як динамічну ієрархію різних сем: архісем, диференціальних (властивих окремій семемі) і потенційних (що відображають різні другорядні деталі) сем. При цьому потенційні семи можуть, залежно від контексту, актуалізуватися та виходити на передній план, підкреслюючи те чи інше значення лексеми, яка вербалізує концепт [26].

Поясненню способів формування різних смислів на функціональному рівні сприяє залучення кадрових структур до аналізу мовних явищ. Фреймова модель концепту GUERRA побудована нами на основі аналізу інформаційного змісту – мінімуму когнітивних ознак, що визначають основні, найважливіші відмінні риси явища, що концептуалізується.

Ця модель представлена в наступній зведеній словниковій дефініції ключового слова «guerra»: «Розбрат і порушення миру, протиборство, озброєна боротьба між двома або більш ніж двома країнами або угрупованнями в одній і тій же країні, що триває значний період часу, в ході якої відбуваються битви і ведуться бойові дії» [2, с.89].

До цієї моделі входять такі ядерні компоненти:

- Актанти (країни, угруповання, люди);
- Дія (боротьба, збройна боротьба, протиборство);
- Засіб (зброя);
- місце дії;
- час дії.

При конструюванні концепту GUERRA ми враховуємо структуру концепту ПОДІЯ, що демонструє позиції, лексична та граматична конкретизація та різне поєднання яких дають усе різноманіття подієвих фреймів. Обов'язкові компоненти фрейму ПОДІЯ постають у вигляді універсальної пропозиційної схеми «суб'єкт – предикат – об'єкт», за допомогою якої відбувається членування подієвого континууму. На думку дослідників, факультативними елементами концепту події виступають причина/умова, наслідок, спосіб, мета/результат, супутня подія та оцінка якісна/емоційна [25].

Аналіз поєднаних потенцій лексеми «guerra» з мовними засобами атрибутивної семантики, отриманими методом суцільної вибірки, дозволив виділити цілу низку когнітивних ознак концепту GUERRA, які виявляють його структуру. Асоціативний потенціал визначає функційність імені, яке «є зовнішнім, поверхневим проявом його глибинних асоціативних контурів, що складаються з імпліцитних субстантивних лексичних параметрів» [35].

Лексема «guerra» входить до групи «часово-подієвих імен і номіналізацій». Вона позначає соціальне явище, процес (для якого характерний початок, закінчення, а також перебіг – розвиток, прискорення, інтенсифікація, уповільнення тощо). Водночас лексема «guerra» синкретично виражає значення «дія» — «місце дії», при цьому аспект місця виявляється у значенні даної дії, яка мислиться як те, що відбувається у певному місці.

Названа дія локалізується в іспанській мові в певному фрагменті простору, який отримав метафоричну назву teatro de la guerra – театр війни, театр воєнних дій. У тлумачних словниках просторові межі «театру війни»

визначаються так: *Lugar en que ocurren eventos notables dignos de atención* (Місце, в якому відбуваються важливі події, варті уваги); *Frente de guerra* (фронт війни), який визначається як *Zona en que se combate* (район бойових дій). В обох випадках межі цього простору відповідають повсякденному розумінню простору – «місце», «місцевість», «район».

Існує також повсякденна назва «місця військових дій» – просто «guerra», локативна ознака якої експлікується також дієсловом просторової семантики: *ir a la guerra* – йти на війну, *tornar de la guerra* – повертатися з війни, при цьому реалізується модель метонімічного перенесення «дія» - «місце дії», коли процесуальне значення співвідноситься з місцем, де процес відбувається.

Отже, згідно з розглянутою дефініцією, простір війни є реальним фізичним простором того чи іншого масштабу, межі якого чітко не визначені і який сприймається візуально. Простір війни може сприйматися і незримо: *guerra de las ondas* – війна в ефірі, радіовійна.

Простір війни може бути і віртуальним – це «простір» комп'ютерних мереж: *guerra cibernética* – кібервійна, в якому реалізуються математичні моделі реального фізичного простору та засобів ведення війни, які «локалізуються» у «просторі» комп'ютерної пам'яті.

Через війну як категоризаційну діяльність у людській свідомості у мовних формах стихійно відбилися основні «еталонні» геометричні позиції, які постають відправними стосовно визначення положення «субстанції» у просторі. Такими є точка, пряма лінія, коло.

На основі «грунтової валентності» імені «guerra», обумовленої слотом однойменного фрейму – місце, в досліджуваних поєднаннях профілюється ядерна просторова когнітивна ознака концепту GUERRA, що об'єктивується за допомогою наступних елементів локусу:

Точка – двовимірний або тривимірний простір, коли одна з позицій позначається парою «всередині» – «поза межами», що виражає:

1. дію, що відбувається «всередині» простору:

- *guerra interior, intestina* (від лат. *intestinus* - 'внутрішній') - внутрішня, громадянська війна;

- *guerra en la selva* - бойові дії у джунглях.

Простір може бути представлений як об'єм, середовище і позначається іменами речовинної семантики, що називають різні «однорідні маси предметів» (вода, повітря і т.ін.): *guerra en el aire* — *війна в повітрі*.

Простір «усередині» може бути виражений імпліцитно: *guerra contrasubversiva* – *боротьба з підіривною діяльністю противника на своїй території*. Ознака «всередині» – «локалізація всередині обсягу, середовища», може отримувати уточнення у вигляді значення загальної спроможності: *guerra del Atlántico Sur* – *Фолклендська війна (конфлікт у Південній Атлантиці між Аргентиною та Великою Британією)*;

2. дію, що відбувається у просторі «зовні», вираженому засобами як прямої: *guerra exterior* – *зовнішня війна*, так і вторинної номінації: *guerras de conquista* – *завойовницькі війни*;

3. дію, спрямовану «ззовні», з простору актанта, до якогось простору: *guerra de intervención* – *збройна інтервенція*.

Лінія (площина), коли мають місце позиції:

1. «крізь», «через»: *guerra transfronteriza* – *прикордонна війна*, при цьому імплікується ознака «частини простору по обидва боки від кордону», у тому числі і від «кордону держави». Морфологічний засіб – префікс *trans-*, імплікує цілу низку когнітивних ознак, наприклад: «перехід на протилежний бік», «знаходження на протилежному боці», «знаходження за чимось, позаду чогось», які реалізуються в даному поєднанні і комплексно характеризують позначуване явище; при цьому реалізується метонімічний перехід «кордон» (лінія) -> «прилегла площа»;

2. «за показником поверхні»: *guerra campal* – *битва на відкритій місцевості*.

Коло (сфера) або його частини. Залежно від відношення явища, що локалізується, до локалізатора можливі два варіанти позначення простору «навколо», коли явище «guerra» локалізується:

1. на колі, «центром» якого є локалізатор – обложений об'єкт: *guerra de sitio* – облогова війна;

2. у сфері чи її частині: *guerra espacial* – космічна війна; прикметник *espacial* від іменника *espacio* – lugar que se encuentra más allá de la atmósfera terrestre (космос – місце, що знаходиться за межами атмосфери Землі), співвідносить космічний простір з центром – Землею.

Результати аналізу дозволяють встановити, що в іспанській мовній картині світу використовується цілий арсенал засобів вербалізації просторових значень концепту GUERRA, що виражають відношення як загальної, так і індивідуальної просторовості. У цьому сприйнятті простору передбачає виділення ділянки простору в певних межах, які у різних випадках визначаються по-різному.

Кордони простору можуть мислитися і позначатися у загальному вигляді: *guerra global* – глобальна війна, *guerra local* – локальна війна, *guerra parcial* – локальна війна, або виражатися засобами конкретної локалізації:

- Всесвіт як локус: *guerra de las galaxias* – галактична війна, *guerra de los mundos* – війна світів;

- планета Земля, розглянута повністю як локус: *guerra mundial* – світова війна – від лат. *mundo* - планета, зірка (також про Землю); на значенні загальної поширеності засноване застосування гіперболи для позначення масштабу війни;

- простір поза Землею та її атмосферою: *guerra espacial* – війна в космосі;

- простір, що включає повітряний простір – атмосферу Землі та космічний простір: *guerra aeroespacial* – повітряно-космічна війна; у вищенаведених випадках простір представлений як щось загальне, абсолютне, нерозчленоване, яке не має будь-яких фізичних параметрів;

- частина суші як локус: *guerra continental* – континентальна війна, *guerra intercontinental* – міжконтинентальна війна, *guerra del litoral* – бойові дії на узбережжі; те саме, з використанням власного імені, що позначає частину суходолу – від цілого континенту: *Guerra Europea* – Європейська війна за островні території: *Guerra de Cuba* – війна на Кубі;

- простір природно-кліматичних зон: *guerra artica* – воєнні дії в арктичних умовах;

- простір, названий за типом ландшафту: *guerra de desierto* – бойові дії в умовах пустелі;

- простір природних об'єктів – елементів рельєфу: *Guerra de los Pirineos* – Піренейська війна, *guerra del valle de la Valtellina* – війна в долині Валтелліна;

- стихія як локус: *guerra aérea* – повітряна війна, *guerra submarina* – підводна війна, *guerra subterránea* – мінна війна, *guerra marítima* – війна на морі, морська війна (одна стихія); *guerra aeroterrestre* – бойові дії авіації та наземних військ (дві стихії); територія країни, що стала «театром війни», виражена власним ім'ям у складі прийменниково-іменної конструкції: *Guerra de Italia* – Італійська війна; прикметником: *Guerra Civil Española* – Громадянська війна в Іспанії;

- уточнення локалізації за назвою сторін світу: *Guerra del Atlántico Sur* – війна в Південній Атлантиці;

- простір акваторії: *Guerra del Pacífico* – Тихоокеанська війна;

- територія як адміністративно-політичне ціле з просторово-обмежувальним значенням: *guerra de Marruecos* – Іспано-марокканська війна;

- простір із семою «з усіх боків локусу»: *guerra de sitio* – облогова війна;

- простір із семою «вздовж лінійного протяжного умовного об'єкта»: *guerra fronteriza* – війна у прикордонному районі;

- локус як поверхня: *guerra campal, de campaña* – битва на відкритій місцевості;

- простір заглиблень, що мають лише внутрішній обсяг; з ознакою загальної спроможності (місцезнаходження всередині обсягу): *guerra de las trincheras* – окопна війна;

- простір населеного пункту цілком як такого або його частини: *guerra de Melilla* – війна в Мелільї, *guerra de calles* – вуличні бої, при цьому назва може бути виражена як власним або загальним іменем, так і прикметником: *guerra urbana* – війна в місті;

- простір попереду актанта: *guerra frontal* – фронтальна війна.

Відповідно до сучасних наукових поглядів, для простору постає властивим нерозривний зв'язок з часом та рухом матерії. Час – атрибут, загальна форма буття матерії, що виражає тривалість буття та послідовність зміни станів всіх матеріальних систем та процесів у світі. Це явище одновимірне, асиметричне і незворотне внаслідок асиметрії причинно-наслідкових відносин.

Лексема «guerra», має не лише подієву семантику, що синкретично виражається як значення «дія» – «місце дії», розглянуте вище, а й значення «дія» – «час дії», за моделлю метонімічного перенесення «дія» «час (тривалість) дії». Природна мова має у своєму розпорядженні засоби для квантифікації моментів часу і можливих ситуацій, що позначають часові характеристики стану, процесу, дії.

Виходячи з внутрішньої структури поля часу і з того, як вона відображається в мовних формах, розрізняють зовнішній і внутрішній час процесу.

У такому разі репрезентанти «зовнішнього» часу відповідають на запитання коли? (вчора), а репрезентанти «внутрішнього» часу – на питання як? (швидко). Між ними знаходиться група, що об'єднує обидва ці аспекти та відповідає на запитання: скільки часу? і показує тривалість. Зовнішній час ділять на три великі розряди: хронографія – вказівка на певний час, місце події у часі, дату; хронометрія – визначення тривалості події та хронологія – встановлення послідовності подій.

У поєднаннях імені «guerra» з атрибутивами нами встановлено репрезентанти когнітивної ознаки «зовнішнього» часу та його розрядів – хронографічного, хронометричного та хронологічного; репрезентанти «внутрішнього часу» не були виявлені.

За допомогою цих засобів вербалізується ядерна часова когнітивна ознака концепту, що є основою для параметризації явища «війна», що протікає в просторово-часовому континуумі. Порівняно з локативними когнітивними ознаками, він менш репрезентативний, оскільки «система ознак місця ширша, розгалуженіша за значення часу, що пояснюється тривимірністю простору та односпрямованістю часу» [22]. Локалізованість будь-якої події в часі передбачає визначеність розташування дії та ситуації в односпрямованому перебігу часу з позначенням дати, точного часу:

- хронографічна когнітивна ознака – рік початку війни: *Guerra del 36 – війна 36-го року*. При цьому передбачається, як і в будь-якому іншому випадку, коли йдеться про скорочення, знання тим, хто говорить і слухає, того факту, що йдеться про війну 1936-1939 рр. в Іспанії, тобто названа часова когнітивна ознака активує всю структуру кадру даної історичної події у свідомості людини, яка сприймає цю інформацію;

- хронометрична когнітивна ознака – тривалість: *Guerra de Siete Años – Семирічна війна*.

Хронологічний розряд часу щодо події «війна» може бути встановлений переліком воєн, наприклад, країнами або історичними періодами, розташованими в часовій послідовності.

Часова когнітивна ознака концепту GUERRA зосереджена не на самому часі, а на локалізованій у часі події, яка співвідноситься не тільки з періодом у кілька років або днів, як у вищенаведених прикладах, але і з періодами дня або року, що природно виділяються: час доби: *guerra nocturna – нічний бій; пора року: Guerra de Invierno – Зимова війна*.

2.3. Маніфестація концепту ВІЙНА в іспанській мовній свідомості

У лінгвістичних теоріях термін асоціація трактується як зв'язок між психічними явищами, при якому актуалізація (сприйняття, уявлення) одного з них спричиняє появу іншого. Зазначена модель знань є системою перетинів парадигматичних і синтагматичних зв'язків слова, яке має своє асоціативне поле, що складається з ядра та периферії. В асоціативних зв'язках слів відображені їх комунікативні та смислові параметри, що мають лінгвістичні та екстралінгвістичні особливості. Сукупність асоціативних полів різних слів утворює асоціативно-семантичну мережу тексту [35, с. 137].

У психолінгвістиці асоціації поділяються на парадигматичні – реакції, «що мають словесно-стимульний семантичний зв'язок», і синтагматичні – реакції, які мають зі словом-стимулом синтаксичний зв'язок. Такі асоціації «переважають у дітей та в осіб із розумовим недорозвиненням чи мнестико-інтелектуальним відставанням» [35, с. 69].

Якщо розглядати асоціативну діяльність з погляду різних модальностей (зорової, слухової, тактильної), то переважно зустрічаються асоціати, що належать до зорової модальності. Саме тому можна припустити, що для формування концепту дуже важливим є зорове сприйняття вираженого ним об'єкта.

Ще одна особливість сприйняття об'єкта при формуванні концепту – розкладання об'єкта на його складові. Таке розкладання об'єкта на частини у процесі асоціації свідчить про наявність у свідомості аналізу людини як функції мислення [45].

Отже, асоціацію можна пов'язати не просто з сприйняттям, але з перцепцією, тобто усвідомленим сприйняттям. На основі отриманих реакцій можна побудувати як загальну семантичну, взаємозалежну систему концептів, так і індивідуальні системи окремо.

Асоціація – не просто ментальний образ, який співвідноситься з образом реальним, це певний імпульс, який запускає ланцюжок когнітивних процесів.

Асоціативний процес активує спогади відчуттів (зорових, слухових, тактильних, рухових) та уяву з опорою на минулий досвід, який найяскравіше закарбувався у пам'яті індивіда [38, с. 280].

Сказане чи сприйняте слово активує у свідомості цілий набір образів і понять, які створюють асоціативне поле концепту. До структури концепту входять слова, як пов'язані з ним не лише семантично, як прийнято вважати, але й іноді дуже далекі за змістом.

У дослідженні структура концепту «guerra» в сучасній іспанській мовній свідомості була представлена нами в формі кіл. У центрі кожного кола розміщується основне поняття (ядро), а на периферії – все те, що дістало вираження під впливом традицій, культури та індивідуального досвіду носіїв мови.

В якості ядра нами розглядалися дефінітивні значення ключового слова концепту GUERRA. На периферії опинялися індивідуальний досвід респондентів та різноманітні асоціативні зв'язки. Далі периферійний рівень ділився на близький, дальній та крайній. До ближньої периферії належали ті лексеми, частотність яких є нижчою порівняно з ядерними лексемами, проте вони також демонструють мінімальну стилістичну нейтральність та залежність від контексту.

Порівняно з ядерними лексемами та лексемами ближньої периферії, дальня периферія включає лексеми із порівняно невисокою частотністю. Вони можуть бути як багатозначними, так і однозначними.

Крайня периферія містить лексеми, що характеризуються доволі низькою частотністю використання в мові. Ці лексеми, навпаки, стилістично забарвлені та вирізняються емоційною експресивністю. До цієї групи також належать лексеми, які частіше вживаються в переносному значенні або входять до інших лексико-семантичних груп.

На матеріалі сучасної іспанської преси (видання El Mundo, El Pais) та відеоматеріалів нами було розглянуто асоціативне тло поняття «guerra» в іспанських медіа. За підсумками дослідження було виокремлено такі ключові

слова, що асоціюються із цим поняттям в авторів проаналізованих матеріалів (таблиця 2.1.):

Таблиця 2.1.

Зіставлення значень ключових слів концепту GUERRA за результатами контент-аналізу

№	Уніфіковані значення	Сукупний індекс частотності за підсумками контент-аналізу
1	muerte	0,97
2	miedo	0,89
3	pérdida	0,81
4	intrusión	0,79
5	asesinato	0,87
6	destrucción	0,68
7	enemigo	0,72
8	crueldad	0,74
9	burla	0,65
10	odio	0,76
11	estrés	0,42
12	genocidio	0,39
13	explosiones	0,80
14	tiros	0,48
15	arma	0,47
16	separación	0,67
17	malicia	0,71
18	exilio	0,65
19	falta de vivienda	0,22
20	ataque	0,75
21	horror	0,74
22	malicia	0,66

23	pobreza	0,51
24	terror	0,43
25	hostilidad	0,31
26	Ucrania	0,25
27	violación	0,17
28	hambruna	0,23
29	sed	0,21
30	bombardeo	0,76
31	bomba	0,43
32	cohete	0,73
33	ocupante	0,76
34	desactivado	0,11
35	cadáver	0,17
36	funeral	0,14
37	traición	0,13
38	desesperación	0,11
39	inutilidad	0,09
40	tortura	0,41

Отже, за підсумками проведеного контент-аналізу було отримано 40 асоціативних словесних реакцій на стимульне слово «guerra». Класифікуємо наведені значення за принципом «ядро-периферія».

Ядерними для наведеного концепту за підсумками проведеного аналізу стали такі слова: *muerte*, *miedo*, *asesinato*. Наведена трійка слів демонструє значущість сприйняття стимульного слова «guerra» авторами журналістських матеріалів у іспанських медіа саме крізь призму названих понять. Найвищий індекс частотності стосовно лексеми «guerra» було продемонстровано асоціатом «muerte», що засвідчує найприроднішу кореляцію цих двох понять.

Розглянемо близьку периферію концепту GUERRA за підсумками проведеного контент-аналізу видань іспанської преси. Сюди потрапили такі

асоціати: *pérdida, explosiones, enemigo, invasión, odio, brutalidad, bombardeo, ataque, terror, misil*.

Отже, зауважимо, що близьку периферію концепту GUERRA було сформовано шляхом залучення різноаспектних за своїм значенням одиниць. Так, зокрема, спостерігаємо тут абстрактні асоціати, пов'язані з назвами почуттів: *pérdida, odio, crueldad, horror*. У структурі близької периферії аналізованого концепту вони поєднуються із конкретними звуковими та візуальними асоціатами: *explosiones, bombardeos, ataque, misil*. Відзначимо також тенденцію в межах близької периферії до прямого називання: *enemigo, ocupante*. Особливо слід акцентувати увагу на входженні до близької периферії концепту GUERRA останнього слова, що зумовлене, на нашу думку, високою частотністю ракетних обстрілів протягом повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Дальню периферію концепту GUERRA за підсумками проведеного дослідження склали такі асоціати: *destrucción, abuso, estrés, genocidio, disparos, armas, separación, ira, exilio, pobreza, terror, enemistad, Ucrania, bomba, tortura*. Як і у випадку із ближньою периферією, тут спостерігаємо поєднання лексики на позначення почуттів (*malicia*), соціальних станів (*pobreza, enemistad, separación*), фізичних наслідків та знарядь війни (*armas, destrucción, bomba, exilio, tortura*), назв країн, де відбуваються війни (*Ucrania, Georgia, Iran*).

Крайня периферія концепту GUERRA представлена такими асоціатами: *violación, hambre, sed, inválido, cadáver, funeral, traición, desesperanza, inutilidad, falta de vivienda*.

Таким чином, можна відзначити, що в більшості проаналізованих іспаномовних медіаматеріалів стимульне слово «guerra» асоціюється, в першу чергу, зі смертю, страхом та вбивствами.

Отже, зіставний аналіз польових структур показав, що, по-перше, концепт GUERRA у сучасних іспанських медіа характеризується обмеженим змістом та обсягом ядерних зон, проте розширюється за когнітивними

ознаками периферії. При цьому рівні ближньої та дальньої периферії не схожі ані за змістом, ані за обсягом.

По-друге, периферійні зони концепту GUERRA в сучасній іспанській картині світу є досить значущими. Це свідчить про багатовимірність мовних засобів, що репрезентують зазначений концепт та доводять його актуальність у сучасному суспільстві.

По-третє, результати дослідження коригують усталені уявлення стосовно мовного матеріалу, що значно розширює межі розуміння та поглиблює зміст концепту GUERRA у сучасній іспанській картині світу.

За підсумками проведеного дослідження можна зробити висновок стосовно того, що концепт неможливо вивчати виключно як лінгвістичний феномен, оскільки не можна ігнорувати його культурну складову. Будь-який концепт є маркером соціального життя народу, його світобачення та стереотипів.

Висновки до розділу 2

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Лексема «guerra» як засіб вербалізації однойменного концепту має широкі комбінаційні можливості, або потенції. Кожна конкретна ситуація війни актуалізує факультативні компоненти фрейму «подія» при незмінності стереотипу, що передається обов'язковими компонентами фрейму. Атрибутивні конструкції об'єктивують цілу низку ядерних просторових та часових когнітивних ознак концепту.

2. Зазначені когнітивні ознаки концепту об'єктивуються лексичними одиницями, що вживаються як у прямому, так і в переносному значенні, що виражається шляхом метонімічних переносів.

3. Атрибутиви репрезентують когнітивні ознаки, виконують категоризаційну та класифікативну функцію, виділяючи в концепті GUERRA складові його концепти. Виступаючи в ролі класифікаторів, вони активізують класифікаційний фрейм, виконуючи при цьому функцію, що номінує і

термінологізує. Вони позначають, таким чином, сутності, що відносяться до рівня гіпонімів, і є основою номінації видів воєн. Цими ж засобами об'єктивуються когнітивні ознаки, що є основою номінації воєн як історичних подій у вигляді власного імені.

4. Згідно з пресупозицією, лексема «guerra» імпліцитно позначає простір і час, і атрибутиви локативного і темпорального значень, що поєднуються з нею та уточнюють характер локалізації, відіграють роль обов'язкового граматичного плеоназму.

6. Деякі когнітивні ознаки можуть імплікувати певні «подвійні» сутності, як, наприклад, просторові когнітивні ознаки. Крім простору, заповненого дією, концепт «зовні», вербалізований поєднанням *guerra exterior*, позначає локус «поза межами чого-небудь»; на основі бінарної опозиції «interior» – «exterior» («внутрішній» – «зовнішній»), концепт передбачає наявність якогось простору, що є вихідним пунктом названої дії. При цьому по відношенню до простору «зовнішнього» дія є просторовою, а по відношенню до простору «всередині», мислимого на підставі цієї опозиції, несумісною.

Таким чином, концепт GUERRA, об'єктивований поєднанням однойменної лексеми з атрибутивними формами, отримує різноманітне профілювання, при цьому актуалізуються його когнітивні ознаки, залежно від цілей та завдань комунікації. Кількість цих когнітивних ознак постійно зростає, оскільки разом із розвитком науково-технічного прогресу, військової справи та військової науки розширюється структура аналізованого концепту.

РОЗДІЛ 3.

ЗМІНИ ПРОТОТИПНОГО КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ЯДРА

3.1. Змістове варіювання концепту ВІЙНА

Варіювання концептів – здатність їх змісту змінюватись під дією соціальних, етнокультурних, вікових, гендерних та інших факторів. Цей феномен може бути як повноцінним об'єктом спостереження, так і розглядатись як конкретний аспект, точка зору, що дозволяє по-новому підійти до багатьох важливих питань концептології, включно з питаннями типологізації концептів та сутності визначення концепта [36]. Таким чином, одним з важливих аспектів варіювання є динамічний аспект. Динамічність та варіативність є сталою властивістю концептосфер та їх фрагментів.

Сьогодні переважна більшість науковців, поле чийх інтересів становить дослідження та вивчення концептів, мають спільну думку про те, що концепт є динамічною величиною, яка залежить від низки факторів [4, с.118].

Змістове наповнення концептів значною мірою є дискурсивно обумовленим [47]. У процесі функціонування виникають дискурсивні варіанти концепту, відносини концепту і дискурсу мають двонаправлений характер, тобто не лише конкретний тип дискурсу містить у собі певні концепти, але і концепти, на які накладається відбиток дискурсу, до якого вони переважно належать, мають здатність частково направляти комунікацію, створюючи навколо себе новий дискурс.

Для аналізу нами було відібрано журналістські матеріали з сайтів провідних іспанських медіахолдингів – El Mundo та El Pais, присвячені війні в Україні. Відібраний матеріал містив як журналістські тексти, так і відеоконтент. Аналіз відібраного матеріалу іспанською мовою показує, що для висвітлення війни в іспанській пресі використовуються численні асоціативні моделі, зіставлення яких дає можливість виявити універсальне та національно-специфічне у мовній картині світу носіїв іспанської мови.

Війна будучи суспільним явищем супроводжує суспільство з найдавніших часів його існування. Проте варто зазначити, що первинно мовна одиниця «guerra» бере початок від праіндоєвропейських коренів *ueia-*, *uei-*, семантику яких репрезентують слова ганяти, скакати, бігати, переслідувати, мчати та головне – полювати. З цього можемо зробити висновок, що первісно ця лексема мала тісний зв'язок першочергово з полюванням, а не збройним зіткненням людей.

Водночас у свідомості сучасних представників іспанської мовної картини світу війна довго побутувала в образі конфлікту, збройного протистояння, про що зокрема свідчать наступні приклади вербалізації даного концепту у дискурсах різного типу: *el ataque, la agresión militar, , los hostilidades, el genocidio, el conflicto, la guerra, la invasión, la ofensiva, la batalla, la confrontación, el conflicto armado,, la lucha, la deriva* [9, с.80-82]. Наразі ж усе частіше нам можуть трапитись приклади, що актуалізують цей концепт у свідомості носіїв іспанської культури як жаху загарбання нових земель та територій, наприклад: *la invasión, la ocupación, el ataque, la intervención militar, la incursión, la invasión, la ofensiva* [9, с.80-82].

Сьогодні ж, безумовно, ми можемо стверджувати, що периферія концепту все більше розширюється, а асоціативний складник водночас змінюється. Подальший етап нашої розвідки присвячений дослідженню метафоричних моделей, які репрезентують зміни прототипного ядра концепту **ВІЙНА**.

3.2. Зміни асоціативного складника концепту

Однією з домінантних метафоричних моделей у аналізованому матеріалі є модель «*la guerra es una operación económica*», важливим компонентом значення якої є порівняння вигоди і збитків, тобто вказівка на два протилежні чинники, що вплинули на ухвалення рішення про початок війни, що і створює враження об'єктивності [28]. Її реперзентують такі приклади:

Más allá de esas ganancias simbólicas... Rusia corre el riesgo de pérdidas reales... [79]

Algunos diplomáticos... han visto las diferencias entre Washington y los adversarios europeos en el Consejo de Seguridad y encontraron mucho espacio para una negociación [81].

¿Por qué querríamos otorgarles influencia sobre los términos, los poderes, la duración de una ocupación comprada al precio de sangre estadounidense y británica? [81]

También es más probable que digan que el costo de derrocar al Putin fue demasiado alto, medido por la pérdida de vidas [82].

У наведених вище цитатах із статей газети El Mundo часто використовуються терміни, що стосуються сфери економіки: *negociar* = угода, *pérdidas* = втрати, збитки, *ganancia* = дохід, *precio* = ціна, *costes* = витрати.

Приклади асоціативної концептуалізації війни з газети El País у відсотковому співвідношенні менш численні, що показало проведене дослідження. Проте ставлення до війни як до економічної операції спостерігається і в статтях журналістів El País:

También existe esa opción cuando Estados Unidos... pedirá a los copatrocinadores de la resolución (Madrid y Londres) que la retiren [80].

Guerra de planes de negocios [84].

Para la economía española, la tensión de preguerra en torno a Ucrania es más beneficiosa que perjudicial: el yen por barril de petróleo no solo no bajó, sino que aumentó y supera en casi una vez y media la cifra presupuestada [84].

Аналіз газетних статей іспанських медіагігантів дозволяє стверджувати, що війна розглядається як товар, який можна купити чи придбати. Аналіз майбутньої війни проводиться за схемою аналізу раціональності купівлі товару: аналізує його в порівнянні з іншими подібними товарами, тобто іншими війнами, та доходами покупця (тобто ВВП країни), а також ступінь його корисності в порівнянні з ціною.

Країна виступає в ролі покупця, який має зробити вибір і який зважає всі «за» і «проти», перш ніж прийняти рішення. Якщо купівля товару є доцільною, але в покупця не вистачає для цього коштів, він може позичати у «знайомих» (держав-союзників). Цей фрейм представлений такими слотами (Таблиця 3.1):

Таблиця 3.1.

*Складові фрейму «la guerra es una mercancía»
у мові іспанської преси*

producto	guerra
comprador	estado planeando participar en la guerra
ingresos del comprador	PIB estatal
precio	la totalidad de los recursos monetarios y no monetarios que un estado necesita para participar en una guerra
comprar bienes	empezar una guerra
prestar al comprador	ponerse del lado del estado que inicia la guerra

Метафоричну модель «la guerra es el camino» представлено широким спектром метафоричних слововжитків. Політичні зміни в ході війни в Україні в матеріалах газети El Mundo сприймаються як рух і зумовлюють актуалізацію семі «movimiento en el espacio», «dinámica», «cambiar». Для концептуальної метафори зі сферою-джерелом «camino» актуальні такі властивості, як відсутність строгих кордонів, синкретичність. Ця модель в іспаномовній картині світу представлена метафорами руху, що використовуються для відображення дій учасників війни:

¿Es la crisis de Ucrania simplemente uno de esos episodios periódicos de turbulencia transatlántica o es una señal de una auténtica separación de caminos?

[81]

Un camino largo y sinuoso hacia un callejón sin salida diplomático [84].

У наведених нами прикладах іспанською мовою використовуються слова, що позначають труднощі на шляху вирішення проблем, що виникли:

separación de los caminos = розвилка, un camino largo y sinuoso = довга гвинтоподібна дорога, callejón sin salida = глухий кут.

Для представників газети El País більш типовим є порівняння політики США та Великобританії з глухим кутом, в який вони потрапили:

...Los intentos de EE. UU. de lograr el consentimiento de la ONU para la acción para derrocar a Putin han llegado a un callejón sin salida [87].

...Estados Unidos está llevando al mundo a una especie de callejón sin salida sin esperanza ... Ayer, Estados Unidos finalmente decidió pasar por alto a la ONU [39].

...buscar una salida del callejón sin salida en el que Estados Unidos se ha metido a sí mismo y al mundo entero [87].

Hemos llegado a una encrucijada estratégica [87].

Дані приклади показують, що в матеріалах газети El País позиція США розглядається як неправильний, обхідний шлях, що веде, як правило, у безвихідь, а власна позиція щодо війни в Україні імпліцитно концептуалізується як правильний і прямий шлях, яким і належить рухатися. Слоти цього фрейму наповнюються наступним чином (Таблиця 3.2):

Таблиця 3.2.

Складові фрейму «la guerra es el camino»

у мові іспанської преси

camino en una dirección	guerra
camino en la otra dirección	resolución pacífica del conflicto
callejón sin salida	una crisis
viajeros	estados
viaje	Políticas globales

Концепт «camino» проектується на сферу-мішень «guerra» і в процесі перетворення дійсності виникають певні асоціації, пов'язані з протяжністю, перешкодою, спрямованістю руху. Порівняльний аналіз відібраного матеріалу показує, що для іспаномовної картини світу характерним є осмислення сфери

політики як подорожі, що узгоджується з базовими культурними цінностями у свідомості носіїв іспанської мови. Ця подорож пов'язана з різними труднощами.

Метафорична модель «la guerra es el camino» представлена фреймом «la guerra es un vehiculo», слоти якого наповнюються наступним чином (Таблиця 3.3.):

*Таблиця 3.3.
Складові фрейму «la guerra es un vehiculo»
у мові іспанської преси*

transporte	guerra
aceleración del movimiento	escalada del conflicto
desaceleración	desescalada del conflicto
conductor	estado iniciando la guerra
Normas de tráfico	orden mundial existente

У статтях El Mundo, що передували початку війни, вона концептуалізується як транспортний засіб, що рухається, що вказує на неминучість війни:

El impulso del presidente Biden para derrocar a Putin de Ucrania... [91]

Los pasos parciales de Ucrania... no frenarían la marcha de Estados Unidos hacia la guerra [91]

...a medida que la crisis se aceleraba... [90]

Todos estamos en la estela de Joe Biden ahora [89].

У невеликій кількості прикладів війна описується як транспортний засіб, який змушений зробити зупинку відповідно до правил дорожнього руху та продовжити рух згідно з розкладом:

...la resolución de las Naciones Unidas que abriría el camino para atacar Ucrania... [87]

... una nueva formulación de la Casa Blanca apareció como un cambio significativo, lo que indica que el calendario para la guerra está casi establecido [87].

Ambos deberían reconsiderar y la resolución debería ser revivida con un calendario más largo [92].

Y luego se dará luz verde a los planes estadounidenses para frenar a Putin [93].

У зазначених прикладах використовуються слова, які так чи інакше характеризують правила руху транспортних засобів: розклад (calendario), звільнити дорогу (abre el camino), зелене світло світлофора (luz verde).

Нами виділено групу прикладів із газет El Mundo та El Pais, в яких війна представлена як потяг (locomotora, motor del tren):

Francia, al tratar de atar la locomotora estadounidense con telarañas de los procedimientos de la ONU, ha envalentonado a Ucrania... [95]

... El motor del tren definitivamente se está moviendo.... [93]

Дані приклади показують, що початок військової кампанії залежить від США та Великобританії, оскільки саме ці країни диктують свої умови для решти світу.

В іспанському політичному дискурсі війна зазвичай концептуалізується як автомат, складний пристрій, агрегат («maquina de guerra»):

A menos que suceda algo extraordinario, es poco probable que alguien detenga la maquinaria de guerra del Pentágono [95].

Рух автомата чи верстата не залежить від розкладу і маршруту, на відміну від потяга, а підпорядковується лише волі людини. Таке становище характерне для іспанської культури, в якій людина прагне бути незалежною і від політики, і від чийоїсь волі, через що часто чинить необдуманно і необачно.

Метафорична модель «la guerra es competencia» в іспанській пресі є ще одним актуалізованим понятійним полем політичного дискурсу. Спортивна тематика є універсальним засобом для метафоричного переосмислення сфери політики, зокрема і щодо ведення війни. Точкою дотику політичного та спортивного дискурсів є елемент змагальності між противниками, учасниками бойових дій:

Estamos en el mismo equipo. Tenemos el mismo objetivo [97].

Esta vez, la posición iraquí parece desesperada desde el principio [99].

...La proyección de fuerza militar de Estados Unidos... [98]

У наведених прикладах іспанською мовою використання слів, що належать до сфери спорту (*músculos* = м'язи, *gol* = гол, *paso* = футбольне поле, *empresar* = старт, *equipo* = команда), наочно показує значущість спорту для представників іспаномовної культури. Цей фрейм представлений такими слотами (Таблиця 3.4):

Таблиця 3.4.
Складові фрейму «la guerra es competencia»
у мові іспанської преси

atletas	estados participantes en la guerra
comenzar	el comienzo de la guerra
finalizar	fin de la guerra
victoria en la competencia	victoria en la guerra

З цієї точки зору військова міць держави концептуалізується як сила спортсмена, що дозволяє спростити опис конфлікту та звести його лише до оцінки військового потенціалу країн-учасниць:

Los planes de EE. UU. y el Reino Unido se basan en la sobreestimación de su propia fuerza [99].

Для статей газети *El Mundo* на воєнну тематику більш характерним є апелювання до спортивного азарту, вказівка на фізичну перевагу свого спортсмена та імплікований заклик вболівати за нього.

У статтях газети *El País* ціннішою є не фізична сила, а інтелектуальні здібності людини. Тому для представників іспанської культури характерне цілком протилежне ставлення до війни: війна вимагає більшою мірою залучення інтелектуальних сил, ніж фізичних:

Estados Unidos, por supuesto, ganará [103].

Después de todo, pensar con los puños, especialmente cuando son grandes, es mucho más fácil que con la cabeza [104].

Аналіз відібраних прикладів показує, що війна описується як приз у іспаномовній картині світу. Вигравши його, учасник змагання може розпоряджатися ним на власний розсуд. Учасниками змагання є провоєнно та антивоєнно налаштовані держави, члени ООН:

La Casa Blanca puso el listón fuera del alcance de la fuerza de inspección...
[101]

Todos ellos – Camerún, Angola, Guinea, México, Chile y Pakistán – quieren estar seguros de estar en compañía de los «ganadores» como resultado de la votación [106].

Washington y Londres parecen haberse resignado a que en el Consejo de Seguridad tendrán que contentarse con el principio olímpico lo principal no es la victoria, sino la participación [107].

Наступна метафорична модель представлена фреймами «la guerra es un juego de ajedrez» та «la guerra es un juego». Перший фрейм однаково часто використовується для опису дій політиків і посилення позитивної характеристики дій гравців. Він описує військову ситуацію як складне для вирішення шахове завдання, і держава, яка здатна знайти вирішення цього завдання, концептуалізується як спортсмен, який має високий інтелект:

Los funcionarios estadounidenses han comenzado esta semana lo que uno llamó el final del juego en el debate sobre Ucrania [88].

Ahora los analistas apuntan al Artículo IV de la Carta de la OTAN, al que, en su opinión, Ankara puede apelar en el estancamiento actual [89].

Фрейм *la guerra es un juego* характерний для культури, в якій процвітають казино, де люди роблять великі ставки, ризикуючи великими грошима:

Es hora de que la gente muestre sus cartas y le haga saber cuál es su posición... [89]

Cuando Gerhard Schroder, el actual Canciller, apostó su futuro oponiéndose a la guerra... [89]

Los reveses en las políticas, dijo Bzhezinski, han elevado la apuesta de la administración [90].

Для іспанської культури національно специфічною є гра в карти, що підтверджується наступними прикладами:

Washington va a por todas [80].

Sin embargo, el discurso del viernes del ministro francés de Relaciones Exteriores, confundió las cartas para los diplomáticos estadounidenses [80].

Значений фрейм представлений такими слотами (Таблиця 3.5):

Таблиця 3.5.

*Складові фрейму «la guerra es un juego»
у мові іспанської преси*

jugadores	Estados miembros de la ONU
tarjetas	intereses estatales
triumfo	el principal argumento en apoyo de la posición del país
licitación	factores políticos y económicos que dependen del resultado del conflicto militar

Таким чином, сприйняття військової кампанії як гри та змагання експлікує елементи боротьби, зманя, жорсткої конкуренції. Метафори спорту наповнюються агресивним змістом воєнної лексики.

Певний інтерес, на наш погляд, представляє виділена нами в іспанській картині світу модель «la guerra es una lección», в якій держава, яка бере участь у війні, описується як учень, який осягає нові знання:

En muchos sentidos estamos ganando sobre la marcha.... [104]

Ahora corre en un tanque, sueña con comprender la gramática del combate, el lenguaje de las baterías lo antes posible [108].

Концептуалізація війни як уроку передбачає вказівку на помилки та недоліки, пов'язані з недосвідченістю держави-учня, браком у неї необхідних знань, умінь та навичок:

Es demasiado pronto para hablar de errores operativos significativos del comando de la coalición estadounidense-británica. Sin embargo, las deficiencias tácticas ya son evidentes [99].

Знання та досвід учня залежить від раніше пройдених уроків, тобто, інших воєн, що підтверджується такими прикладами:

Es hora de que Estados Unidos aplique sus lecciones afganas a Ucrania [79].

¿Ayudarán las lecciones de la lucha en Ulster al ejército en la batalla por Bajmut? [99]

Putin, para su crédito, aprendió una lección de esa primera guerra. Y trata de no repetir muchos errores de hace doce años [95].

Нижче наведені приклади відображають оцінку доцільності війни, успішності проведення військової кампанії в Україні. Крім цього, робляться висновки щодо значення уроку для своєї держави, що доводить універсальну цінність зазначеного поняття в іспаномовній картині світу:

Esa es la lección de la historia, la lección del imperio [108].

...¿Cuáles son las lecciones para la reconstrucción de Ucrania? [79]

Quizás ahora se están aprendiendo lecciones de Ucrania en el No. 10 [89].

Obviamente tenemos algunas cosas que aprender de los británicos [99].

У цих прикладах увага концентрується не на причинах війни, бойових втратах, перемозі чи поразці. Обговорення наслідків війни переведено в загальнополітичне русло.

Модель «la guerra es el castigo del crimen» є другою за частотністю вживання в іспаномовній пресі після економічної метафори. У цій моделі спрощуються причини військової кампанії, які зводяться лише до наявності в Україні зброї масового знищення (Таблиця 3.7):

Таблиця 3.7.

Складові фрейму «la guerra es el castigo del crimen»

у мові іспанської преси

castigo por un crimen	guerra
-----------------------	--------

criminal (peligroso)	el estado contra el que se planea la guerra (Ucrania)
(posibles) bajas	estados adyacentes a Ucrania
jurado	estados, miembros de la ONU
delito (posesión de armas)	acciones estatales que no cumplen con los estándares internacionales (resoluciones de la ONU)

У цій метафоричній моделі Росія концептуалізується як злочинець, якому приписуються відповідні якості та вчинки: цей злочинець звинувачується у зберіганні зброї та нападі на сусідів. Обшуки у будинку злочинця (інспекції ООН) вказують на справедливість звинувачень. Присяжні мають винести вирок щодо покарання для злочинця, який намагається довести, що він готовий виправитися та виконати рішення суду (знищити заборонені ракети):

...si se le deja solo, él (Putin) buscará armas que amenazarán a todos sus vecinos [80].

Наступною метафоричною моделлю є модель «la guerra es destrucción». Ця універсальна модель використовується в іспаномовній картині світу для опису процесів руйнування, спричинених військовими діями:

Siempre hay tensiones y tensiones en la estructura de esta relación. No hay grieta, pero estamos empezando a ver grietas finas [80].

La alternativa sería permitir que Ucrania se desmorone [80].

...El régimen de Putin se ha roto [79].

У рамках даної моделі виділяється фрейм «la guerra es un desastre natural», який імплікативно виражається в тому, що в наведених нижче прикладах відсутня вказівка на дійову особу, яка спровокувала руйнування (Путін):

...al menos cuatro oleadas de ataques aéreos golpearon el centro de la ciudad [80].

...la batalla por Bajmut e estalló con toda su furia justo encima de nuestras cabezas [80].

Метафоричні слововживання сповнені негативних конотацій, що об'єктивно пов'язано з процесами руйнування, інспірованими війною.

Після закінчення військових дій в Україні в газетних статтях іспанською мовою знаходить відображення процес відновлення, що приносить позитивні конотації в опис загальної картини життя в Україні. Нами було виділено ще одну модель – «el final de la guerra es la construcción y reparación».

Сфера-джерело «construcción» є однією з головних для опису подій в Україні після закінчення війни. Це не просто період буквального відновлення зруйнованих будівель та комунікацій, а й метафоричний ремонт зруйнованих у період війни економічних та політичних зв'язків у світі та спроба створити новий політичний режим в Україні:

El primer tema es más básico que la arquitectura del régimen de posguerra [84].

Pasos de Estados Unidos para reconstruir un Ucrania independiente [87].

Habrà que construir una nueva relación transatlántica de algún tipo, por difícil que sea la perspectiva. Requerirá un arduo proceso de reconstrucción, al igual que en Ucrania [103].

В іспаномовній картині світу понятійна сфера «mundo vegetal» відрізняється високою вживаністю і має широкі можливості для розгортання метафоричної моделі «el fin de la guerra es la jardinería», в рамках якої військова кампанія в Україні розглядається як підготовка ґрунту для посадки паростків рослин, тобто демократії та свободи, для чого необхідно, перш за все, позбутися бур'янів (ворожої армії, старого режиму, його політичних та соціальних інститутів):

También se dice que los comandantes estadounidenses dieron instrucciones a sus tropas para que adoptaran tácticas más duras para eliminar a los milicianos [79].

La columna se detuvo en el mercado de verduras y derribó otras dos camionetas del ejército iraquí [98].

Abogados exiliados dicen que tener abogados iraquíes eliminando las partes podridas del poder judicial es una parte vital para restaurar su independencia [96].

Alguien debe eliminar los decretos más flagrantes de Putin, así como a los abogados y jueces contaminados [107].

Нами виділено численні приклади оперування зазначеною моделлю іспанською мовою, що явно свідчить про значущість даного етапу проведення військових дій в Україні для коаліційних сил НАТО. Для збереження свого авторитету на міжнародній арені для країн-союзниць було життєво важливо розпочати відновлення України. Військові дії в рамках моделі «la guerra es jardinería» розглядаються як необхідний і корисний для розвитку демократії захід, що яскраво експлікується метафоричними слововживаннями, взятими зі сфери-джерела «jardinería»: *destruir las malas hierbas, plantar, brotar, retoños, cortar las raíces podridas de las plantas.*

Наступні приклади привертають увагу до перших паростків демократії, посадженої державою-переможцем:

Surgiendo de los escombros de la tiranía de Putin, las primeras semillas tentativas de democracia están asomando sus cabezas, mientras los partidos políticos de todas las formas compiten para echar raíces en el nuevo Ucrania [108].

El aroma de la victoria ya está en el aire [108].

Фітоморфні образи зазвичай неагресивні. Вони акцентують ідею природності та безперервності розвитку життя, близькості та взаємопов'язаності людини та природи, наочно відображають причинно-наслідкові зв'язки в природі, значимість міцного коріння та інші фундаментальні людські цінності:

Fue la CNN estadounidense la que preparó un terreno fértil para el desarrollo de la televisión por satélite en el Este: los árabes aprovecharon sus oportunidades globales para transmitir a la comunidad mundial su punto de vista sobre los acontecimientos que tenían lugar allí [90].

El principal obstáculo para cultivar la cosecha de la libertad en los campos de los desiertos de Asia Central es que, a los ojos del laico árabe promedio, el Islam rechaza el libre albedrío [90].

Загалом названа модель в іспанській мові несе позитивне емотивне забарвлення, що пов'язано з надіями людей на краще майбутнє.

Таким чином, під час аналізу моделювання концепту «guerra» в іспаномовній картині світу нами було виділено 8 асоціативно-метафоричних моделей, що репрезентують зміну асоціативного складника цього концепту: la guerra es una operación económica, la guerra es un camino, la guerra es una competencia,, la guerra es destrucción, la guerra es un castigo por el crimen, la guerra es una lección, acabar con la guerra es jardinería, acabar con las guerras están construyendo.

Наведені моделі відбивають когнітивні «механізми» мислення представників іспаномовної культури: вивчаючи метафору, ми вивчаємо людське мислення. Ми бачимо в метафоричному дзеркалі відображення звичайних уявлень носіїв іспаномовної культури про понятійну сферу-джерело метафоричної експансії, «наївних» уявлень людей, що говорять іспанською мовою, про понятійну сферу-мішень метафоричної експансії: кожен представник іспанської культури по-своєму метафорично концептуалізує і структурує цю сферу, виділяючи в ній найважливіше і найбільш необхідне.

Висновки до розділу 3

Для аналізу нами було відібрано журналістські статті з газети El Mundo та El País, відео матеріали виступів іспанських політиків та медійних особистостей присвячені війні. Аналіз відібраного матеріалу іспанською мовою показує, що для висвітлення війни в іспанській пресі використовуються численні асоціативні моделі, зіставлення яких дає можливість виявити універсальне та національно-специфічне у мовній картині світу носіїв іспанської мови.

Під час аналізу моделювання концепту «guerra» в іспаномовній картині світу нами було виділено 8 універсальних асоціативно-метафоричних моделей: la guerra es una operación económica, la guerra es un camino, la guerra es una competencia, la guerra es destrucción, la guerra es un castigo por el crimen, la guerra es una lección, acabar con la guerra es jardinería, acabar con las guerras están construyendo.

Наведені моделі відбивають когнітивні «механізми» мислення представників іспаномовної культури демонструють здатність концепту до динамічності та розширення периферії значень концепту ВІЙНА для представників іспанської мовної картини світу.

ВИСНОВКИ

Наразі когнітивну лінгвістику без перебільшення можна назвати одним з найпопулярніших напрямків сучасних лінгвістичних розвідок. Особливо увагу дослідників привертає питання вивчення концепту як базового поняття цієї галузі.

Концепт – головне поняття досліджень, які стосуються вивчення зв'язку мови та мислення. Сьогодні вчені й досі не мають єдиної спільної думки щодо чіткого визначення цього феномену, проте певна усталена характеристика все ж існує. Загалом, під концептом розуміють ментальну структуру, елемент свідомості людини, що виконує функцію зберігання знання про світ в абстрактній формі. Незважаючи на факт дискусійності питання структури концепту, ми проаналізувавши роботи багатьох дослідників, виділяємо наступні складові: понятійну, перцептивно-образну та валоративну. Розглядаючи типологізацію, ми дослідили її з точки зору когнітивної семантики та прагмасемантики, виокремивши відповідно універсальні та специфічні концепти, регулятивні та нерегулятивні. Універсальні концепти характеризуються своєю загальністю і наднаціональним характером, специфічні ж у свою чергу прив'язані до певної (суб)культури.

Розглянувши різні методи аналізу концептів, ми дійшли висновку, що найбільш релевантним та коректним наразі є використання комплексної методики, яка містила б у собі як традиційні лінгвістичні методи та прийоми дослідження, такі як описовий, порівняльний, порівняльно-історичний, статистичний аналіз, так і більш сучасні, зокрема концептуальний аналіз та асоціативний експеримент.

Здійснивши семантико-когнітивний аналіз концепту ВІЙНА у свідомості носіїв іспанської мови, ми дійшли висновку, що лексема «guerra» як засіб вербалізації однойменного концепту має широкі комбінаційні можливості, або потенції. Кожна конкретна ситуація війни актуалізує факультативні компоненти фрейму «подія» при незмінності стереотипу, що

передається обов'язковими компонентами фрейму. Атрибутивні конструкції об'єктивують цілу низку ядерних просторових та часових когнітивних ознак концепту.

Зазначені когнітивні ознаки концепту об'єктивуються лексичними одиницями, що вживаються як у прямому, так і в переносному значенні, що виражається шляхом метонімічних переносів.

Атрибутиви репрезентують когнітивні ознаки та виконують категоризаційну та класифікативну функцію, виділяючи в концепті GUERRA складові його концептуального поля. Слугуючи класифікаторами, вони активізують класифікаційний фрейм, виконуючи при цьому функцію, що номінує і вербалізує. Таким чином, вони позначають сутності, що відносяться до рівня гіпонімів, і є основою номінації видів воєн. Цими ж засобами об'єктивуються когнітивні ознаки, що є основою номінації воєн як історичних подій у вигляді власного імені.

Лексема «guerra» також імпліцитно позначає простір і час, і атрибутиви локативного і темпорального значень, що поєднуються з нею та уточнюють характер локалізації, відіграють роль обов'язкового граматичного плеоназму.

Деякі когнітивні ознаки концепту імплікують певні «подвійні» сутності, як, наприклад, просторові когнітивні ознаки. Крім простору, заповненого дією, концепт «зовні», вербалізований поєднанням guerra exterior, позначає локус «поза межами чого-небудь»; на основі бінарної опозиції «interior» – «exterior» («внутрішній» – «зовнішній»), концепт передбачає наявність якогось простору, що є вихідним пунктом названої дії. При цьому по відношенню до простору «зовнішнього» дія є просторовою, а по відношенню до простору «всередині», мислимого на підставі цієї опозиції, несумісною.

Таким чином, концепт GUERRA, об'єктивований поєднанням однойменної лексеми з атрибутивними формами, отримує різноманітне профілювання, при цьому актуалізуються його когнітивні ознаки, залежно від цілей та завдань комунікації. Кількість цих когнітивних ознак постійно

зростає, оскільки разом із розвитком науково-технічного прогресу, військової справи та військової науки розширюється структура аналізованого концепту.

У ході дослідження змістового варіювання концепту ВІЙНА нами було відібрано статті з газет El Mundo та El Pais, відео матеріали виступів іспанських політиків та медійних особистостей присвячені війні. Аналіз відібраного матеріалу іспанською мовою продемонстрував, що для висвітлення війни в іспанській пресі використовуються численні асоціативні моделі, зіставлення яких дає можливість виявити універсальне та національно-специфічне у мовній картині світу носіїв іспанської мови.

Під час аналізу моделювання концепту «guerra» в іспаномовній картині світу нами було виділено 8 універсальних асоціативно-метафоричних моделей: *la guerra es una operación económica, la guerra es un camino, la guerra es una competencia, la guerra es destrucción, la guerra es un castigo por el crimen, la guerra es una lección, la guerra es jardinería, acabar con las guerras están construyendo*. Встановлено, що лише одна з них несе виключно позитивний характер, а саме модель *la guerra es jardinería*.

Наведені моделі відбивають когнітивні «механізми» мислення представників іспаномовної культури демонструють здатність концепту до динамічності та розширення периферії значень концепту ВІЙНА для представників іспанської мовної картини світу.

Подальші перспективи дослідження ми вбачаємо в подальшому аналізі якомога більшої кількості засобів мовної репрезентації концепту ВІЙНА з позиції когнітивної лінгвістики, його дослідження в опозиції до інших концептів, наприклад МИР. Ці дослідження, на нашу думку, гіпотетично можуть стати перспективними для розроблення способів вирішення збройних конфліктів та покращення міжкультурної комунікації з представниками іспанської мовної картини світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабан О. О. Методи та прийоми дослідження когнітивно-семантичних універсалій у споріднених мовах. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія». 2018. Вип. 69. С. 26-30.
2. Бех В. П. Гібридна війна: in verbo et in praxi : монографія / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД». 2017. 412 с.
3. Б'ялик В. Проблема категоризації неологічної картини світу. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту*. 2004. Вип. 188–189. С. 62-72.
4. Венжинович Н. Концептуальна та семантична репрезентація стійких словосполучень в українській мові. *Українська мова*. 2008. № 1. С. 117-124.
5. Вісько Г. Г. Когнітивна лінгвістика: історія становлення і розвитку напрямку лінгвістичного вчення. *Science and Education a New Dimension. Philology*, III (12). 2015. Вип. 60. С. 23-26.
6. Воробйова О. П. Когнітивна поетика: спектр проблематики і напрями досліджень. Філологічні студії. Збірник наукових праць. 2020. Вип. 14. С. 11-22.
7. Гайдеггер М. Дорогою до мови. Львів: Літопис, 2007. 232 с.
8. Голубовська І. О., Корольов І. Р. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики : курс лекцій. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 223 с.
9. Дробязко А. М. «Лексико-семантичні засоби вербалізації концепту ВІЙНА в іспанському публіцистичному дискурсі». *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики»* 2022. Вип. 41. С. 77-87.
10. Єремєєва Н. Ф. Концептуальний простір англійської народної казки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. К., 1997. 20 с.

11. Єрмоленко С. Я. Мінлива стійкість мовної картини світу. *Мовознавство*. 2009. № 3–4. С. 94-103.
12. Жайворонок В. В. Мова і духовний розвиток народу. *Мовознавство*. 1999. № 3. С. 22-30.
13. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 32. С. 51-53.
14. Жарікова Ю. В. Когнітивна діяльність людини у фразеології румейської, новогрецької та української мов. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2015. Вип. 5. С. 69-77.
15. Завгородня В. І. Текст у світлі завдань когнітивної лінгвістики. Перекладацькі інновації: матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 15-16 березня 2012 р. Суми : СумДУ, 2012. С. 73-74.
16. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : монографія. К. : ВД Дм. Бураго, 2006. 328 с.
17. Іващенко В. Л. Семантика ментального концепту. 2008. *Мовознавство*. Вип. 1. С. 37-43.
18. Качмар О. Проблема співвіднесення концептуальної та мовної картин світу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 9. С. 173-178.
19. Ковбасюк Л. А., Романова Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії: лекційні, практичні, самостійні модулі та тести: Навчально-методичний посібник для магістрів заочної форми навчання. Спеціальність: 8.010103. ПМСО. Мова та література (німецька). Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. 96 с.
20. Колесник Д. М. Концептуальний простір авторської метафори у творі А. Мердок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. К., 1996. 20 с.
21. Кочерган М. П. Контрастивна семантика на порозі нового тисячоліття. *Проблеми зіставної семантики*. 2001. Вип. 5. С. 3-8.

22. Кочерган М. П. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу. *Мовознавство*. 2004. № 5–6. С. 12–22.
23. Левченко О. Термін прототип у лінгвокультурології. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2004. Вип. 503. С. 58–60.
24. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 191 с.
25. Манакін В. М. У пошуках мовної моделі світу. *Проблеми зіставної семантики*. К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. Вип. 9. С. 83-95.
26. Марчук У. Асоціативне поле лінгвокультурного концепту Дім/Номе в англійській та українській мовах (на матеріалі прислів'їв та приказок). *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. Вип. 28. Ч.1. К.: Твім інтер, 2007. С. 536-545.
27. Мацьків П. В. Мовна картина світу в контексті суміжних наукових понять. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. 2017. № 7. С. 115-118.
28. Охріменко Т. Національно-мовна картина світу крізь призму номінацій грошових одиниць. *Мова*. 2014. № 21. С. 97-102.
29. Пахомова М. О. Напрями у сучасній лінгвістиці та поняття «КОНЦЕПТ» URL:<http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15634/%D0%9D%D0%B0%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B8%20%D0%B2%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%82.pdf?sequence=2>
30. Полюжин М. Типологія й аналіз концептів. *Іноземна філологія*. 2009. Вип. 121. С. 80-89.

31. Попова Н. М. Національно-марковані концепти в мовній картині світу Іспанії: динаміка розвитку : монографія. Київ, 2018. 268 с.
32. Прихода Я. В. Еволюція концепту «Європа» в українському науково-публіцистичному дискурсі. *Вісник Львівського університету. Сер. журналістика*. 2004. Вип. 24. С. 409–422.
33. Приходько А. Н. Концепти та концептосистеми. Дніпро. 2013. 307 с.
34. Савченко Л. Концептуальна фразеосистема української мови в етнокультурологічному фрагменті родинних традицій. *Українська мова*. 2008. № 1. С. 77-80.
35. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля. К., 2006. 716 с.
36. Серебрянська І. М. Освіта в Україні: спостереження крізь призму мовної картини світу: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2018. 416 с.
37. Сібрук А., Гульченко Т. Етимологічний аналіз – перший етап реконструкції семантики слова. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Вип. 28. 2013. С. 98–105.
38. Сімонок В. Мовна і концептуальна картини світу. *Семантика мови і тексту*. Івано-Франківськ, 2006. С. 279–282.
39. Соколовська Ж. П. Картина світу та ієрархія сем. *Мовознавство*. 2002. № 6. С. 87–91.
40. Спиридонова Л. К. Асоціативний експеримент як засіб дослідження образу світу. *Наука і освіта*. Вип. 1. 2015. С.152-158.
41. Терещук Г., Юрій М. Формування мовної картини світу українського народу на тлі націотворення. *Україна-Європа-Світ*. 2016. С. 46–54.
42. Шадріна Т.В. Кембріджська школа в літературознавстві Англії : Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.04. К., 2002. 20 с.
43. Шапран Н.В. Соціально-психологічні характеристики концепту заздрість. *Наукові записки. Серія «Філологічна» (Вип. 8)*. 2007. С. 94–106.

44. Шевченко О. М. Методи дослідження концептів. Modern science: problems and innovations: abstracts of V International Scientific and Practical Conference, Stockholm, Sweden, 26–28 July 2020. Stockholm. 2020. С. 385–390.
45. Шкоріна І. М. Національно-мовні картини світу: погляд О. О. Потебні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2019. № 74. С. 43–46.
46. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: Енцикл. словник для фахівців. К.: Артек, 1998. 336 с.
47. Щебликіна Т. Концепція взаємозв'язку національної концептосфери та мовної картини світу. *Семантика мови і тексту*. Івано-Франківськ, 2006. С. 293–295.
48. Aguirre R., Moreira K. Pensamiento y Lenguaje. Manual de Introducción a la Psicología Cognitiva. Montevideo, 2016. P. 147–178.
49. Barcelona A. The Cognitive theory of metaphor and Metonymy. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads*. Berlin–NewYork, 2003. P. 1–30.
50. Calleja E. La problemática de la guerra civil según las ciencias sociales. URL: [Guerras civiles - La problemática de la guerra civil según las ciencias sociales - Casa de Velázquez \(openedition.org\)](https://www.openedition.org/60907). (Último acceso: 21.04.2023).
51. Calleja E. Reflexiones sobre el concepto de guerra civil. *Gladius XX*. 2000. P. 301-309.
52. Cifuentes Honrubia J. L. Gramática cognitiva. Fundamentos críticos. Madrid, 1994. 254 p.
53. Cifuentes Honrubia J. L. La polisemia como prototipo diacrónico. *Anales de Filología Hispanica*. 1990. № 5. P. 99–119.
54. Dąbrowska E. Cognitive Linguistics' seven deadly sins. *Cognitive Linguistics*. 2016. № 27 (4). P. 479–491.
55. Feyarets K. Refining the Inheritance Hypothesis: Interaction between metaphoric and metonymie hierarchies. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads*. pp.59-78.

56. Geeraerts D., Cuyckens H. *Introducing Cognitive Linguistics*. 2010. URL:<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199738632.001.0001/oxfordhb-9780199738632-e-1> (дата звернення 20.04.2023)
57. Giraldo J. «El nombre sí importa. El debate sobre la naturaleza actual de la guerra colombiana». En: *Empresas Políticas*. № V (7). 2019. P. 147–155.
58. Goddard C. A culture neutral metalanguage for mental state concepts. *Mental States*. 2017. Volume 2: Language and cognitive structure. P. 11–36.
59. Gómez Adolfo Eslava. *Teoría y la filosofía política*. Cuadernos de ciencias políticas. № 3. 2016. P. 83-89.
60. Gutiérrez Sanín F. «Criminal Rebels? A Discussion of Civil War and Criminality from the Colombian Experience». En: *Politics & Society*. № 32 (2). 2021. P. 257–285.
61. James E. Royce. *Man and Meaning*. New York: Mcgraw. Hill Inc., 1969. 334 p.
62. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. Originally published: Chicago: University of Chicago Press. 1980. 276 p.
63. Lakoff G., Thompson H. Dative questions in cognitive grammar. *Parasession on Functionalism*. 1975. 337 p.
64. Lakoff G. *The Contemporary Theory of Metaphor*. Metaphor and thought. Cambridge University Press, 1993.
65. Lakoff G., Turner M. *A Field Guide to Poetic Metaphor*. Berlin – NewYork, 2003. 356 p.
66. Langacker R.W. *Cognitive grammar. A basic introduction*. New York, 2008. 562 p.
67. . Langacker R. W. *Grammar and Conceptualization*. Berlin, 1999. 427 p.
68. Martos Ramos J. J. La búsqueda del prototipo: reflexiones sobre los parametros de categorizaron. *Revista de Filología Alemana*. 2010. Issue 18. P. 247–259.

69. Nasi C., Ramírez W. & Lair E. «Debate: La guerra civil». En: Revista de Estudios Sociales. № 14. 2021. P. 119–124.
70. Ramírez Jorge Giraldo. Brumas: el concepto de guerra civil. URL: [Brumas: el concepto de guerra civil - Parte I. Los ríos oscuros - Guerra civil posmoderna - Libros y Revistas - VLEX 857125182](#). (Último acceso: 21.04.2023).
71. Rosch E. H. «Natural categories». *Cognitive Psychology*. 4 (3). 1973. URL: doi:10.1016/0010-0285(73)90017-0. (Last accessed 21.03.2023)
72. Ross N. Culture and Cognition: Implications for Theory and Method. California, 2004. 203 p.
73. Sapir E. Grading: A study in semantics. *Philos. Rev.*, 1944. 61 p.
74. Sifrar Kalan M. La universalidad de los prototipos semánticos en el léxico disponible de español. *Verba Hispanica XXIV*. 2017. P. 147–165
75. Taylor J. R. Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory. Oxford, 1995. 270 p.
76. Taylor J. R. Prototypes in cognitive linguistics. *Handbook of Cognitive Linguistics and Second Language Acquisition*. London, 2008. P. 39–65.
77. William C. Cognitive Linguistics (Cambridge Textbooks in Linguistics). 2004. 374 p.
78. Winters M. Historical Cognitive Linguistics. Berlin, 2010. 360 p.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

79. Berlín autoriza a Polonia el envío a Kiev de aviones de la extinta. El Mundo. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/13/64384232fdddff9a018b45ab.html> (Último acceso: 21.04.2023).
80. El autor de la filtración del Pentágono sobre Ucrania obtuvo los papeles en una base militar. El País. URL: <https://elpais.com/internacional/2023-04-13/el-autor-de-la-filtracion-del-pentagono-sobre-ucrania-obtuvo-los-papeles-en-una-base-militar.html> (Último acceso: 21.04.2023).
81. El batallón checheno que combate por Ucrania: «Nos encanta pelear durante el Ramadán, tenemos más opciones de ir al paraíso». *El Mundo*. URL:

<https://www.elmundo.es/internacional/2023/03/31/6426aab3fdddffb1328b457e.html> (Último acceso: 22.04.2023).

82. El cirujano de Mariupol: «Operamos bajo las bombas hasta el último paciente». *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/03/11/640c7447fc6c8346658b4573.html?intcmp=relacionadosizq> (Último acceso: 21.04.2023).

83. El jefe de los mercenarios de Wagner insta a Rusia a declarar «conseguidos» sus objetivos en la guerra en Ucrania. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/15/643ae69afdddff4e7f8b45af.html> (Último acceso: 22.04.2023).

84. El ministro de Defensa ucranio revela que España le ha dado misiles antibuque Harpoon para alejar a la flota rusa de sus costas. *El País*. URL: <https://elpais.com/espana/2023-04-12/el-ministro-de-defensa-ucranio-revela-que-espana-le-ha-dado-misiles-antibuque-harpoon-para-alejar-a-la-flota-rusa-de-sus-costas.html> (Último acceso: 19.04.2023).

85. EL MUNDO accede a un campo de prisioneros rusos: «Somos soldados de usar y tirar. Vinimos aquí sin saber nada de Ucrania». *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/18/643ee3adfc6c83e7208b459f.html> (Último acceso: 18.04.2023).

86. El 'no' de Brasil a las balas alemanas y la guerra de Ucrania. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/16/643ae5ddfdddffe01a8b45af.html> (Último acceso: 21.04.2023).

87. El recrudecimiento de los combates en Ucrania agrava los abusos contra los prisioneros de guerra. *El País*. URL: <https://elpais.com/internacional/2023-04-19/el-recrudecimiento-de-los-combates-en-ucrania-agrava-los-abusos-contra-los-prisioneros-de-guerra.html> (Último acceso: 21.04.2023).

88. Guerra Ucrania - Rusia, última hora | Kiev anuncia 28.000 nuevos voluntarios para la próxima contraofensiva. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/03/12/640d7e3f27008800261cd866-directo.html> (Último acceso: 18.04.2023).

89. Guerra Ucrania - Rusia, última hora | Nuevo ataque nocturno con misiles y drones en Ucrania. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/20/6440ace1270088002631446c-directo.html> (Último acceso: 20.04.2023).

90. La guerra vuelve a llamar a la patria ucraniana de Vasili Grossman. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/04/642c566721efa04a528b4589.html?intcmp=relacionadosizq> (Último acceso: 21.04.2023).

91. La producción de tanques rusos, el secreto mejor guardado de la guerra. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/03/30/6425aa85e4d4d8e9218b45ef.html> (Último acceso: 21.04.2023).

92. Las superbacterias avanzan entre las trincheras de la guerra de Ucrania. *El País*. URL: <https://elpais.com/sociedad/2023-04-18/las-superbacterias-avanzan-entre-las-trincheras-de-la-guerra-de-ucrania.html> (Último acceso: 20.04.2023).

93. Lavrov afirma en Brasil que Rusia quiere terminar la guerra de Ucrania «de forma inmediata». *El País*. URL: <https://elpais.com/internacional/2023-04-17/lavrov-afirma-en-brasil-que-rusia-quiere-terminar-la-guerra-de-ucrania-de-forma-inmediata.html> (Último acceso: 21.04.2023).

94. Liberan a 130 prisioneros de guerra ucranianos en un «gran intercambio de Pascua». *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/16/643bae75fc6c83ba588b45af.html> (Último acceso: 20.04.2023).

95. Los seis tanques Leopard que España dará a Ucrania ya están en Santander. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/espana/2023/04/19/643fc0e2e4d4d89e718b457e.html> (Último acceso: 21.04.2023).

96. Marine Le Pen: «Si Rusia gana la guerra, es catastrófico; si gana Ucrania, se habrá desatado la III Guerra Mundial». *El País*. URL: <https://elpais.com/internacional/2023-04-13/marine-le-pen-si-rusia-gana-la-guerra-es-catastrofico-si-gana-ucrania-se-habra-desatado-la-iii-guerra-mundial.html#?rel=lom> (Último acceso: 19.04.2023).
97. Maxim y Sonia, mártires del 'blitz' ruso en Sloviansk. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/14/64399e50e4d4d893358b45ac.html?intcmp=parasabermas> (Último acceso: 21.04.2023).
98. Mikolaiv, ciudad castigada con crímenes de guerra. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/07/64301c81fdddf7a998b4599.html> (Último acceso: 21.04.2023).
99. Muere en combate durante la guerra de Ucrania el tetracampeón del mundo de kickboxing Vitalii Merinov. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/deportes/mas-deporte/2023/04/02/642937bdfdddf14ab8b4575.html> (Último acceso: 22.04.2023).
100. Polonia, dispuesta a entregar a Ucrania todos sus cazas MiG-29. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/05/642db69dfc6c83fb428b456d.html> (Último acceso: 19.04.2023).
101. Preservar el semen de los «héroes», cuestión de Estado en Ucrania. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/07/642f0bbafdddfbe258b45cb.html> (Último acceso: 21.04.2023).
102. Putin viaja a Jersón y Lugansk para preparar la defensa ante el contragolpe ucraniano. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/18/643e2c52fdddfd0ab8b45c8.html> (Último acceso: 21.04.2023).
103. Rusia levanta 800 kilómetros de fortificaciones para detener una contraofensiva ucraniana. *El País*. URL: <https://elpais.com/internacional/2023-04-17/rusia-levanta-800-kilometros-de-fortificaciones-para-detener-la-contraofensiva-ucrania.html> (Último acceso: 18.04.2023).

104. Rusia refuerza su defensa aérea tras la entrada de Finlandia en la OTAN. *El País*. URL: <https://elpais.com/internacional/2023-04-10/rusia-refuerza-su-defensa-aerea-tras-la-entrada-de-finlandia-en-la-otan.html> (Último acceso: 21.04.2023).

105. Sobrevivir a ras de suelo: perder un helicóptero y recuperarlo en Ucrania. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/17/643d21c4e4d4d89e6d8b4584.html> (Último acceso: 23.04.2023).

106. Ucrania condiciona el diálogo sobre Crimea al éxito de su contraofensiva. *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/06/642f045efdddff40b68b45bf.html> (Último acceso: 21.04.2023).

107. Ucrania recibe a 31 niños que Rusia había deportado: «Nos trataron como animales». *El Mundo*. URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/04/08/64318f5921efa02b728b4586.html> (Último acceso: 22.04.2023).

108. Vídeo. Así se desatan la tortura y la violación en la guerra de Ucrania. *El País*. URL: <https://elpais.com/videos/2023-04-20/video-tortura-y-violacion-en-ucrania-las-armas-mas-viejas-para-la-guerra-moderna.html?autoplay=1> (Último acceso: 21.04.2023).

109. Vídeo. Comisión de la Verdad sobre la Guerra Civil y el franquismo Pedro Sánchez. URL: https://www.youtube.com/watch?v=3nz8sgICwoQ&ab_channel=GranCanariaTv.com (Último acceso: 23.04.2023).

110. Vídeo. JULIO ARIZA | La guerra en el Partido Popular madrileño | Dando Caña | 23/11/21. URL: https://www.youtube.com/watch?v=y4g5tzptemI&ab_channel=JulioAriza (Último acceso: 21.04.2023).

111. Vídeo. Sánchez: “La guerra de Ucrania puede ser larga y debemos preservar la unidad europea”. URL: https://www.youtube.com/watch?v=iq86EaD-ZFF4&ab_channel=LaVanguardia (Último acceso: 22.04.2023).
112. Vídeo. La guerra de Ucrania protagoniza el discurso del Rey en la Pascua Militar. URL: https://www.youtube.com/watch?v=xd0ebNtnWZc&ab_channel=EIPa%C3%A (Último acceso: 21.04.2023).
113. Vídeo. Pedro Sánchez calienta el discurso de la guerra y advierte a Rusia de que "ningún enemigo es menor". URL: https://www.youtube.com/watch?v=JIIdQxikCu4&ab_channel=NegociosTV (Último acceso: 20.04.2023).
114. Vídeo. Pedro Sánchez condena la invasión rusa a Ucrania. URL: https://www.youtube.com/watch?v=JjIGGDjMBR0&ab_channel=ElMundo (Último acceso: 22.04.2023).
115. Vídeo. PEDRO SÁNCHEZ, DIRECTO HACIA LA GUERRA CIVIL. URL: https://www.youtube.com/watch?v=FuXQWIj69pw&ab_channel=Hispanidad (Último acceso: 21.04.2023).
116. Vídeo. Pedro Sánchez reclama a Aznar que pida perdón por la guerra de Irak. URL: https://www.youtube.com/watch?v=5_zm_Coh_O4&ab_channel=ElHuffPost (Último acceso: 19.04.2023).
117. Vídeo. Pedro Sánchez: "Si Putin gana la guerra, los siguientes pueden ser las repúblicas bálticas". URL: https://www.youtube.com/watch?v=ICxx1tqsZoI&ab_channel=EIPa%C3%ADs (Último acceso: 22.04.2023).